

Σερραϊκά Σύμμεικτα

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ (Ε.Μ.Ε.Ι.Σ)

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΣΕΡΡΕΣ 2022

ΒΟΛΤΑ ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΣΤΑ ΝΤΑΡΝΑΚΟΧΩΡΙΑ

Στην προκείμενη εργασία παρουσιάζω επιλεκτικά σπάνια βαφτιστικά και επώνυμα, τα οποία συνέλεξα κατά την έρευνα των ονομάτων των Νταρνακοχωριτών, ελληνοφώνων κατοίκων της επαρχίας Σερρών. Στην προτεινόμενη ερμηνεία των μη πανελληνίως διαδεδομένων μορφών λαμβάνω υπόψη μου τις γλωσσικές ιδιαιτερότητες της περιοχής και υποστηρίζω ότι σ' αυτές οφείλουμε να αναγνωρίσουμε κατά πρώτον τα ονόματα των γνωστών αγίων από την ορθόδοξη εκκλησιαστική παράδοση, των οποίων όμως η αρχική πηγή δεν είναι εύκολο να εντοπισθεί, καθώς αυτή αμαυρώθηκε λόγω εσωτερικών εξελίξεων και φωνητικών συμπτώσεων ή προσαρμογής αλλογλώσσων τύπων της καθημερινής επικοινωνίας σε νέο περιβάλλον, στην περίπτωση μας κυρίως από σλαβόφωνο ή βλαχόφωνο και αρβανιτόφωνο σε ελληνόφωνο.

Στις 819 οικογένειες της συλλογής μου από τα ανωτέρω χωριά, τα μέλη των οποίων γεννήθηκαν κατά τον 19^ο αιώνα και μέχρι το 1913¹, έτος προσαρτήσεως της Μακεδονίας στο νεοελληνικό κράτος, αντιστοιχούν συνολικά 9.441 βαφτιστικά. Εξ αυτών τα 5.465 ανήκουν σε άνδρες και τα 3.976 σε γυναίκες. Όπως και στον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο, παρατηρείται μια ιδιαίτερη προτίμηση σε συγκεκριμένα ονόματα αγίων από την ορθόδοξη χριστιανική παράδοση². Τα 10 πρώτα ανδρικά βαφτιστικά (Γεώργιος, Δημήτριος, Χριστόδουλος, Αθανάσιος, Κωνσταντίνος, Νικόλαος, Βασίλειος, Απόστολος, Στέργιος, Ιωάννης) ανέρχονται για τους άνδρες σε 3.783 ονόματα και αποτελούν το 69% του συνόλου. Η συγκέντρωση αυτή είναι πιο περιορισμένη στις γυναίκες, στις οποίες τα 10 πρώτα βαφτιστικά (Μαρία, Βασιλική, Ευαγγελία, Φωτεινή, Ελένη, Στεργιανή, Παναγιώτα, Αικατερίνη, Χρυσή, Μαγδαληνή) ανέρχονται σε 2.239 ονόματα και αποτελούν το 58% του συνόλου. Κατέγραψα 133 ανδρικές και 136 γυναικείες μορφές βαφτιστικών, μερικές από τις οποίες

1. Επιπροσθέτως καταχώρησα τα βαφτιστικά των θανόντων κατά τη διάρκεια της βουλγαρικής κατοχής στα έτη 1916-18. Κάποιοι από αυτούς είχαν γεννηθεί μετά το 1913.

2. Μοναδική εξαίρεση στην ομάδα αυτή αποτελεί το όνομα Στέργιος (Αστέριος), στην δημιουργία του οποίου αναφέρθηκα παλιότερα, Ν. Ταχινόζλης, *Μορφές του Κωνσταντίνου (19^{ος} αιώνας-1913)*, διδακτορική διατριβή, Θεσ/νίκη 2005, σσ. 57, 61.

είναι εξαιρετικά σπάνιες ή συναντώ μόνον εδώ³.

Τις αποκλίσεις από τους κοινούς κανόνες και την δημιουργία σπανίων μορφών την αποδίδω όχι σε κάποια ιδιαίτερη ευαισθησία των κατοίκων προς τις συνήθως προτεινόμενες από τους μελετητές παραστάσεις, αλλά, πέραν των εσωτερικών εξελίξεων εντός του ιδιώματος, προπάντων στην γεωγραφική θέση. Περιβάλλονταν σχεδόν πανταχόθεν από σλαβόφωνα χωριά, με τα οποία έρχονταν όχι μόνον σε εμπορική επικοινωνία και επιγαμίες, κυρίως με τα βορείως κείμενα ορεινά, αλλά και από τα οποία μετοίκησε ένας σημαντικός αριθμός ανθρώπων, όπως δηλώνουν χαρακτηριστικά επώνυμα αυτών⁴.

Επιπροσθέτως στα ορεινά λιβάδια του Λιαϊλιά και της ευρύτερης περιοχής προσελκυσθήκαν, τουλάχιστον από το β' μισό του 18^{ου} αιώνα, βλαχόφωνοι πληθυσμοί, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν και μόνιμα στα όρια προϋπαρχόντων οικισμών σλαβοφώνων εντοπίων, όπως συνέβη στο Χιονοχώρι και την Ραχοβίτσα. Σ' αυτούς πρέπει να συμπεριλάβουμε και τους πολυάριθμους Ηπειρώτες και Δυτικομακεδόνες, οι οποίοι μετοίκησαν σ' ολόκληρο το νόμο προς αναζήτηση καλύτερης τύχης. Στον ακόλουθο περιορισμένο αριθμό ονομάτων παραθέτω και μορφές από ευρύτερες περιοχές, οι οποίες είναι κατά τη γνώμη μου κοινής προελεύσεως.

Το επώνυμο Αξιαρλής φέρει ο Ζήσιος (1876), ο οποίος έζησε στο Χρυσό. Επειδή δεν μαρτυρείται ένα οικωνύμιο *Αξιάρι⁵, που θα επέτρεπε ενδεχομένως να υποθέσουμε ότι δημιουργήθηκε με την προσθήκη του τουρκικής προελεύσεως επιθήματος -λής προς δήλωση της καταγωγής, το επώνυμο το όφειλε ολοφάνερα ο Ζήσιος στο βαπτιστικό του πατέρα του, ο οποίος στην εγγραφή του Ζήσιου στον εκλογικό κατάλογο του 1915 (στο εξής: εκλογικός κατάλογος) ονομάζεται Αξιάρχης, στην οικογενειακή του μερίδα στο Δημοτολόγιο Ταξιάρχης. Στην προκειμένη περίπτωση η παράξενη κατάληξη -λής σε βαπτιστικό οφείλει την ομοιότητά της προς την ομόηχη τουρκικής προελεύσεως σε φωνητική σύμπτωση λόγω εσωτερικής εξελίξεως. Είναι κατά τη γνώμη μου ό,τι απέμεινε από την υποκοριστική -ούλης μετά την μετακίνηση του τόνου και την

3. Βλ. και Ν. Ταχινοζλής, «Το νεοελληνικό όνομα Ζαγόρης», *Σερραϊκά Σύμμεικτα* 3 (2016) 279-88, όπου διατυπώνω μια διαφορετική πρόταση για την ετυμολογία του βαπτιστικού και επωνύμου Ζαγόρης.

4. Ενδεικτικά παραθέτω τα επώνυμα Βοζιάνης, Βοζίκας, Μπογδάνης, Στόικος, Στουγιαντζίκας, Βροντελής, Φράσιανλής.

5. Χ. Συμεωνίδης, *Ετυμολογικό λεξικό των νεοελληνικών οικωνυμίων*, 2τ., Λευκωσία-Θεσσαλονίκη 2010. Διαφορετικής αρχής θεωρώ το Μικρασιατικό και νησιωτικό επώνυμο Αξαρλής, < Αξάρι (Θυάτεια της Λυδίας), εξελληνισμένη μορφή του Ak Xisar. Το επώνυμο Αξαρλής φέρουν 2 εκλογείς του 1889 στον Δήμο Ερμούπολεως και 11 εκλογείς στον κατάλογο των προσφύγων του Δήμου Αθηναίων του 1924, όπου επιπροσθέτως 1 εκλογέας ονομάζεται Αξαριάδης και 1 Αξαρόγλου.

αποβολή του ατόνου πλέον ου, Αξιάρ'ς > *Αξιαρούλ'ς > Αξιαρλής, όπως συνέβη και με τα επώνυμα Μητρακλής < Μητρακούλ'ς < Δημήτριος⁶, Ζαμπακλής < Ζαμπάκης⁷ και το βαφτιστικό Ηρακλής < Γεράκης⁸. Πρβ. και Κλης < Νικόλαος και την ευρύτερα διαδεδομένη Νίκλης < Νικ(ου) λής < Νικόλαος⁹, στις οποίες ωστόσο το λ ανήκει στο θέμα του ονόματος.

Η μορφή Αξιαρλής είναι αμάρτυρη στο αρχείο μου¹⁰. Απουσιάζει επίσης το επώνυμο Αξιάρχης σε αντίθεση με το επώνυμο Αξιάρης, το οποίο φέρει ο ψηφοφόρος Κωνσταντίνος (1869) του Μανασή στο γειτονικό Χιονοχώρι και 2 αδέρφια ψηφοφόροι στο γειτονικό Άγιο Πνεύμα, γιοι του Γεωργίου¹¹. Στο Άγιο Πνεύμα είναι εγγεγραμμένοι στον κατά-

6. Το επώνυμο κληροδότησε στους απογόνους του στο γειτονικό Άγιο Πνεύμα ο Δημήτριος (1862), αδελφός του Γεωργίου Παπακωνσταντίνου. Υποθέτω ότι στη δημιουργία των μορφών επέδρασε και το ομόηχο τουρκικής προελεύσεως επίθημα -λής, το οποίο εκτός των άλλων χρησιμοποιείται και προς δήλωση των μελών της οικογένειας, Συμεωνίδης, ό.π., 4.994, 6.681.

7. Στο γειτονικό χωριό Άγιο Πνεύμα.

8. Ως Ηρακλής καταχωρήθηκε στην εγγραφή των 3 γων του στον εκλογικό κατάλογο στο Νέο Σούλι ο Γεράκης Παντσιούκας. Η εξευγενισμένη μορφή Ηρακλής < Γρακούλης με μετακίνηση του τόνου, έκπτωση του ατόνου πλέον ου και του ασθενικά ακουγομένου αρχτικού γ. Στην εξέλιξη αυτή οφείλει κατά τη γνώμη μου κυρίως τη δημοτικότητα του στη νεώτερη εποχή ο αρχαιοελληνικός μυθικός ήρωας. Πρβ. και το βαφτιστικό Ζαρκαλής, Ευγ. Γιαννούχου, «Κλεφταρματολοί της ΒΔ Θεσσαλίας σύμφωνα με τα απομνημονεύματα του Νικολάου Κασομούλη», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 65 (2014) 241-264, εδώ 254, για την δημιουργία του οποίου υποθέτω την αντίστοιχη υποκοριστική μορφή Ζαρκούλης με μετακίνηση του τόνου και προχωρητική αφομοίωση ου-α > α-α. Η Ζάρκας είναι απλοποιημένη της Ζαχαρίας, Ανδρ. Κολλίτσης, *Περί των κυρίων ονομάτων και επωνύμων των Κυπρίων*, διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1964, σ. 64.

9. Στη Νιγρίτα και σε άλλα χωριά του νομού (προφορική έρευνα). Βλ. και Ν. Ταχνοζλής, *Σερραϊκές οικογένειες: 19^{ος} αιώνας-1913*, Σέρρες 2013, σ. 194, στο επώνυμο Μάκινιατξης.

10. Το προσωπικό μου αρχείο των βαφτιστικών και επωνύμων, ό.π., σ. 27, εμπλούτισα με ονόματα εκλογικών καταλόγων του β' μισού του 19^{ου} αιώνα από την Πελοπόννησο, την Στερεά Ελλάδα, τα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου, με τα ονόματα των Μητρών Αρρένων της Καρδίτσας και των Τζουμέρκων του 1883 του αρχείου Γιάννη Βλαχογιάννη, τα οποία είναι αναρτημένα στην ιστοσελίδα των Γενικών Αρχείων του Κράτους. Ο συνολικός αριθμός, μαζί με τα ονόματα του εκλογικού καταλόγου του 1883 του νομού Καρδίτσας, των εντοπίων των εκλογικών καταλόγων του 1924 του Δήμου Αθηναίων και των προσφύγων του ίδιου Δήμου, ανέρχεται σε 575.808. Τα επώνυμα από Δημοτολόγια, Μητρώα Αρρένων και άλλες πηγές γεννηθέντων μέχρι και το 1913, που συνέλεξα κατά τις περασμένες δεκαετίες, ανέρχονται σε 409.422, από την Ερμούπολη καταχώρησα επιπροσθέτως 102.234 βαφτιστικά και επώνυμα του 19^{ου} αιώνα αναρτημένα στην ιστοσελίδα cities.ims.forth.gr, 98.820 επώνυμα, βαφτιστικά και πατρώνυμα από το αρχείο της Ε(πιτροπής) Α(ποκαταστάσεως) Π(ροσφύγων) του 1928 (στο εξής: ΚΑΠ (1928)), <https://pontos-patridamou.blockspot.com/p/blog-page-4452>.

11. Τα 2 αδέρφια απέκτησαν αργότερα το πατρωνυμικό επώνυμο Γιώρκας < Γεώργιος. Σύμφωνα με την οικογενειακή παράδοση κατάγονταν από τη Ραχοβίτσα.

λογο της Νομαρχίας του 1919 (στο εξής: κατάλογος της Νομαρχίας) ο Στέργιος Αξιάρη¹². Μου είναι άγνωστο από αλλού. Ως βαφτιστικό το συναντώ συνολικά στα εν λόγω χωριά 17 φορές¹³. Εξ αυτών οι 10 είναι εγγεγραμμένοι στις διάφορες πηγές που έλαβα υπόψη μου και ως Αξιάρχης ή Ταξιάρχης, ήταν όμως γνωστοί στην καθημερινή επικοινωνία, όσο μπόρεσα να ελέγξω, ως Αξιάρ'ς, Αξιάρς. Περαιτέρω το συναντώ σε ψηφοφόρους στο γειτονικό Χιονοχώρι¹⁴. Και το βαφτιστικό Αξιάρης μου είναι άγνωστο από αλλού¹⁵.

Είναι βέβαια ελκυστική η σκέψη ότι πρόκειται περί του ονόματος των Μεγάλων Ταξιαρχών, το οποίο μαρτυρείται και από άλλες περιοχές¹⁶ και πως ενδεικνύεται να υποθέσουμε ότι η Αξιάρ(η)ς δημιουργήθηκε με αφαίρεση του τ, το οποίο κατά την συμπροφορά με την κολοβωμένη γενική του οριστικού άρθρου θεωρήθηκε ξένο προς τη μορφή και αποβλήθηκε με παράλληλη έκπτωση και του ληκτικού χ, τ(ου) Ταξιάρχ' > τ' Αξιάρχ' > τ' Αξιάρ', παρετυμολογικά και προς την νεοελληνική λέξη αξία. Δίχως να αποκλείω και αυτή την δυνατότητα, πρβ. και τις μορφές Αϊ Αξιάρς¹⁷, Άη Ταξιάρ'ς¹⁸, σκέφτομαι ότι για μια τόσο χαρακτηριστική

12. Για τον κατάλογο των Ομήρων της Νομαρχίας Σερρών, ο οποίος συνετάγη το 1919, βλ. αναλυτικά Ν. Ταχινοζλής, «Πίναξ των αποβιωσάντων εν Βουλγαρία ως ομήρων, κατοίκων χωρίου Σουμπάσκιου», *Σεραϊκά Σύμμεικτα* 3 (2018) 225-250.

13. 1 είναι εγγεγραμμένος στο Άγιο Πνεύμα, 1 στο χωριό Εμμανουήλ Παπάς, 1 στο Νέο Σούλι, 8 στην Πεντάπολη και 6 στο Χρυσό.

14. Ο Μαναζής (1844) Μαναζής του Αξιάρη, προφανώς πατέρας του ανωτέρω Κωνσταντίνου (1869) Αξιάρη του Μανασή και ο Αξιάρης (1844) Τσιφτσής του Θεολόγου, το όνομα του γιου του οποίου, Βοζίκης (1886), είναι χαρακτηριστικό διγλώσσων χωριών.

15. Φωνητικά κοντά βρίσκεται το βαφτιστικό Ξιάρης < Ταξιάρχης, Αντ. Βασιλείου, *Η γλώσσα των Βλάχων (Καραγκούνηδων) της Αιτωλοακαρνανίας: Καταγραφή μιας γλώσσας υπό εξαφάνιση*, διδακτορική διατριβή, Φλώρινα 2014, σ. 441, όπου παρατίθενται βλάχικα βαφτιστικά από την περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας.

16. Στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια το βαφτιστικό φέρουν 11 άνδρες στην περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας και 1 καταγόμενος από τη Λαμία, επίσης 2 ψηφοφόροι στο νομό Θεσσαλονίκης, 2 στην πόλη της Θεσσαλονίκης και 1 στο χωριό Περιστέρα της επαρχίας Βοΐου των Γρεβενών. Περαιτέρω μαρτυρείται από τη Σάμο, Ν. Ζαφειρίου, «Κύρια (βαπτιστικά) ονόματα εν Σάμω», *Αρχείον Σάμου* 1 (1946) 90-111, εδώ 98, και την Ορεινή Θεσσαλία, Κ. Σπανός, «Οι θεσσαλικοί οικισμοί και τα ονόματα των αφιερωτών τους στην πρόθεση 421 του Μεγάλου Μετεώρου, 1592/93-19ος αι.», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 34 (1998) 56-148, εδώ, 103, Κ. Σπανός, «Ονόματα αφιερωτών από οικισμούς του Ολύμπου σε μια άγνωστη πρόθεση της Μονής του Σπαριού (17^{ος}-18ος αι.)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 55 (2009) 137-44, εδώ 139. Αγνώω την μορφή της καθημερινής επικοινωνίας από τη Νότια Ελλάδα, όπου στην Πελοπόννησο Ταξιάρχης ονομάζονται 5 εκλογείς, στην Στερεά Ελλάδα 59.

17. Έτσι ήταν γνωστή στο Σουφλί η εκκλησία των Μεγάλων Ταξιαρχών, Σ. Μανασίδης, «Συλλογή κυρίων ονομάτων των νεωτέρων Ελλήνων Θράκης», *Αρχείον του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού* 1 (1934-1935) 218-24, εδώ 224.

18. Στ. Σβαρνόπουλος, *Γλωσσάριο της Βέροιας (Βαρταλαμίδα)*, Βέροια 1973, σ. 112.

εξέλιξη, εκτός του ότι η μετάβαση γίνεται από κάτι γνωστό και σεβάσιμο σε κάτι γενικό και αόριστο, θα απαιτείτο ενδεχομένως και η ύπαρξη ναού προς τιμήν των αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ, ο οποίος όμως δεν μαρτυρείται στα Νταρνακοχώρια. Σημειωτέον ότι ούτε στις Σέρρες συνάντησα το ομόηχο βαφτιστικό, όπου ο νυν μητροπολιτικός ναός είναι αφιερωμένος στους Μεγάλους Ταξιάρχες¹⁹. Γι αυτό πιστεύω ότι εν μέρει υπήρξε και αντίστροφη πορεία.

Στις μαρτυρημένες μορφές βαφτιστικών ανήκουν και τα μονοσύλλαβα γυναικεία ονόματα Ξά²⁰, Ξή, Χ'σή, επίσης το δισύλλαβο Ξία²¹, τα οποία με ανάπτυξη προθετικού α- αναγνωρίζω στα επώνυμα Αξής, Αξάς, Αξάκης, Άξιος, Αξιάς, Αξιώπουλος, Αξίδης κ.λπ., πρβ. και τις παράλληλες Αξοβέρης/Ξοβέρης, Ξιβερούδης/Ξοβέρης²². Η Άξιος μαρτυρείται όχι μόνον ως επώνυμο²³, αλλά και ως βαφτιστικό²⁴, όπως και η σπάνια Αξιώτης²⁵. Την μορφή Αξιάρης < Άξιος την αντιλαμβάνομαι ως

19. Αμάρτυρο είναι και σε παλιότερες πηγές για την περιοχή μας από την εποχή της Τουρκοκρατίας, βλ. Δήμ. Σαμαρά, *Το «BPEBEION» της Μονής Κοσίνιτσας του Παγγαίου (D 309 - Cόφια)*, μεταπτυχιακή εργασία, Θεσσαλονίκη 2002.

20. Δ. Πετρόπουλος, «Λαογραφικά Σκοπού Ανατολικής Θράκης», *Αρχείον του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού* 5 (1938-1939) 217-19.

21. Αθ. Μπούτουρας, *Τα νεοελληνικά κύρια ονόματα ιστορικά και γλωσσικώς ερμηνεύσιμα*, Αθήνα 1912, σσ. 147, 65. Ταυτίζονται ποικιλοτρόπως, < Χρυσός, (Ευδο) ξία, πρβ. και επώνυμο Ξός ή Χρυσός από την Ανατολική Θράκη, ΚΑΠ (1928). Βλ. και Ταχινοζλής, ό.π. (σημ. 2), 46 κ.ε., όπου υποστηρίζει ότι πρόκειται και για εξελίξεις του Κωνσταντίνος. Βλ. και κατωτέρω βαφτιστικό Ξάκω στο όνομα Ξακουστός.

22. Αξοβέρης ονομάζεται ο ψηφοφόρος Γεώργιος (1858) του Σαλονικιού στα Βρασιά της Θεσσαλονίκης, Ξοβέρης στο Δημοτολόγιο ο γιος του Άγγελος (1905). Στο ίδιο χωριό ψήφισε ο Αθανάσιος (1859) και ο γιος του Ιωάννης (1885) με το επώνυμο Ξιβερούδης. Ο Ιωάννης ονομάζεται στο Δημοτολόγιο Ξοβέρης. Πρόκειται για την περαιτέρω εξέλιξη του βαφτιστικού Ξοβέρης < Χρυσοβέρης, Μπούτουρας, ό.π., 108, με έκπτωση και του γ.

23. Στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια το φέρει 1 εντόπια οικογένεια στο Γάζωρο, 1 στο Μικρό Σούλι και 1 στη Νικήσιανη της Καβάλας (Αξίου).

24. Στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια το φέρουν 2 εντόπιοι δημότες στο Γάζωρο και 4 εντόπιοι στο Δοξάτο της Δράμας. Στον ΚΑΠ (1928), ό.π. (σημ. 10), είναι εγγεγραμμένος ο Αστρος Αξάκης του Αξίου με καταγωγή από το Κερετζί της Νεοκαισάρειας.

25. Το βαφτιστικό φέρουν στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια 5 δημότες με καταγωγή από την Ανατολική Θράκη και 1 εκλογέας στο χωριό Κράσταλη του Κιλκίς, βλ. και Μ.-Χ. Χατζηϊωάννου, *Η ιστορική εξέλιξη των οικισμών στην περιοχή του Αλιάκμονα κατά την Τουρκοκρατία. Ο κώδικας αρ. 201 της Μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Ζάβορδας*, Αθήνα 2000, σ. 273, Μανασσιδής, ό.π. (σημ. 17), 221, Καλ. Χουρμουζιάδης, «Το γλωσσικόν ιδίωμα Τσακλίου», *Θρακικά* 12 (1939) 310-22, εδώ 311, (Αξιώτης), όπου οι φέροντες το όνομα γιόρταζαν των Ταξιαρχών, *Θρακικά* 9 (1938), 346, Μπούτουρας, ό.π., 128 (επίσης από την Ανατολική Θράκη). Αυτή δημιουργήθηκε με την προσθήκη της καταλήξεως -(ι)ώτης. Βλ. και Κ. Μηνάς, *Η μορφολογία της μεγεθύνσεως στην ελληνική γλώσσα*, Ιωάννινα 1978, σ. 144, ο οποίος την συνδέει με την ιταλικής προελεύσεως μεγεθυντική κατάληξη -otto. Ως επώνυμο την φέρουν στο αρχείο μου 2 εκλογείς στον νομό Μεσσηνίας, 2 στην Αίγινα και 9 στην Άνδρο, οικογένεια με καταγωγή από την Αγριελιά

παράλληλη της Αξιώτης με την προσθήκη της καταλήξεως -άρης²⁶, ενώ η Ταξιάρχης δημιουργήθηκε κατά την συμπροφορά με την γενική του κολοβωμένου οριστικού άρθρου, το οποίο θεωρήθηκε τμήμα του ονόματος, ο Αξιάρ'ς > τ(ου) Αξιάρ' > ο Ταξιάρ'ς. Αυτή κατόπιν ταυτίστηκε λόγω φωνητικής συγγένειας με το προσωνύμιο Ταξιάρχης των αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ και έπαψε να είναι εν χρήσει. Όσο γνωρίζω, οι προς τιμήν των προγόνων ονομασθέντες στα εν λόγω χωριά είναι σήμερα επίσημα εγγεγραμμένοι αποκλειστικά ως Ταξιάρχης.

Εφόσον θεωρήσουμε ότι είναι δυνατή και αυτή η πορεία της δημιουργίας, μπορούμε να εντάξουμε στην ίδια ομάδα μια σειρά βαπτιστικών και επωνύμων, επισημαίνοντας γλωσσικές εξελίξεις εντός των ονομάτων. Ως εξευγενισμένη μορφή με απουράνωση, παρετυμολογικά και προς το ομόηχο εκκλησιαστικό και μεσαιωνικό αξίωμα, αντιλαμβανομαι το σπάνιο βαπτιστικό και επώνυμο Έξαρχος²⁷, όπως μας δείχνουν και οι παράλληλες μορφές Ξάρχαινα, Αξάρχαινα, Εξάρχαινα²⁸, πρβ. και βαπτιστικό Ξάρχος²⁹, γυναικείο Ξάρχω, το οποίο φέρουν 2 γυναίκες στο Χρυσό, επίσης με ουράνωση Ξιάρχος³⁰. Στο γειτονικό Άγιο Πνεύμα 1 γυναίκα ονομάζεται Εξάρχω, 1 γυναίκα πρόσφυγας από τη Μικρά Ασία Εξαρχούδα.

Σε περιβάλλον με έντονη την επίδραση της Τουρκικής το συμφωνικό σύμπλεγμα ks στην αρχή λέξεως δεν γίνεται ανεκτό και αναπτύσσε-

Τρικάλων, Ηλ. Βαλιάκος, *Το Μεγάλο Ελευθεροχώρι*, Λάρισα 1994, σ. 121, βλ. και Κ. Ντίνας, *Κοζανίτικα επώνυμα 1759-1916*, Κοζάνη 1995, 101, Αξιώτης, Αξιωτούλης, στις πηγές Ακζότης, Αγζότης, Αξζοτούλης. Πρβ. και τη μορφή (Ν)αξιώτης, στην οποία προσκολλήθηκε το ν από την αιτιατική του οριστικού άρθρου. Την συναντώ στον ΟΤΕ στην κεντρική Στερεά Ελλάδα. Διαφορετικά ο Μ. Τριανταφυλλίδης, *Τα οικογενειακά μας ονόματα*, Θεσσαλονίκη 1982, σσ. 26, 31, ο οποίος την θεωρεί πατριδωνυμική, Νάξος > (Ν)αξιώτης > Αξιώτης.

26. Μηνάς, ό.π., σ. 186-188.

27. Το βαπτιστικό φέρουν στο αρχείο μου 1 εκλογέας στο χωριό Βάθεια της Σπάρτης, 1 στο Μητρόω Αρρένων του χωριού Ίσαρη της Καρδίτσας (1882) και 1 μέτοικος από την Ανατολική Θράκη. Μαρτυρείται επίσης από τη Μάνη, Σπ. Λάμπρος, «Το ιατρικόν σημειωματάριον Μανιάτου χειρουργού», *Νέος Ελληνομνήμων* 14 (1917), 51-78, εδώ 61.

28. Θεμ. Καπέλα, «Ονόματα γυναικεία στην Κάλυμνο», *Ονόματα* 12 (1988), 226-27, εδώ 226.

29. Μπούτουρας, ό.π., 111. *Έξαρχος*. *Εκ του πολιτικού άμα και εκκλησιαστικού τούτου αξιώματος προέκυψε το άλλοτε συχνόν, νυν δε μεμονομένως μαρτυρούμενον αρσ. όνομα*, Τ. Γριτσόπουλος, «Βαπτιστικά ονόματα εκ Πελοποννήσου των χρόνων της Τουρκοκρατίας», *Λαογραφία* 16 (1956-1957) 337-74, εδώ 365. Στους εκλογικούς καταλόγους από τη Νότια Ελλάδα το φέρει 1 ψηφοφόρος από την ίδια περιοχή, ενώ απουσιάζει από την Στερεά Ελλάδα.

30. Γριτσόπουλος, ό.π., 365. Στους εκλογείς το φέρουν 13 ψηφοφόροι στην Πελοπόννησο, απουσιάζει από την Στερεά Ελλάδα.

ται προθετικό *ι*³¹. Εδώ έχουν κατά τη γνώμη μου κυρίως την αρχή τους επώνυμα της μορφής Εξής, Εξιογλου³², Εξίδης³³, Εξάρας³⁴, Ιξιάρας³⁵, Εξέκης, Εξίκης³⁶, αρκεί να μην μας παρασύρουν οι ομόηχες λέξεις *έξι, εξής, εξάρα, exsik* (= μη πλήρης, ελλιπής, ανεπαρκής). Με ηχηροποίηση του τελικού *σ > ζ*³⁷ σε περιβάλλον με έντονη την επίδραση της τουρκικής δημιουργήθηκαν τα επώνυμα Εξίζογλου, Εξιζίδης, Εξούζογλου, Αξιζόγλου, Αξούζογλου, Αξουζίδης, Οξύζογλου, Οξιούζογλου. Τα τελευταία όχι μόνον απομακρύνθηκαν πολύ από την πηγή της δημιουργίας τους, αλλά και συνέπεσαν φωνητικά με μια έννοια γνωστή και οικεία από την τουρκική, *öksüz* (= ορφανός). Οι Ορφανός³⁸, Ορφανίδης³⁹ μαρτυρούνται και ως βαφτιστικά.

Το ανδρικό βαφτιστικό Ζαμπάκης, στην καθημερινή επικοινωνία Ζαβάκ'ς, μου είναι γνωστό μόνον από τα Νταρνακοχώρια, όπου το φέρουν 14 άνδρες, 5 γυναίκες ονομάζονται Ζαμπακιά, στην καθημερινή επικοινωνία Ζαβακιά, 1 γυναίκα στην Κρηνίδα Ζαμπακιά, 1 στην Ευκαρπία Ζαμπακώ, 2 επισκέπτριες στη Μονή της Κοσίνιτσας Ζαμπάκω⁴⁰. Περαιτέρω μαρτυρούνται τα γυναικεία βαφτιστικά Ζαμπακιά, Ζαμπακώ από την Ανατολική Θράκη⁴¹. Αγνώω δυστυχώς τον ακριβή τόπο κα-

31. Ch. Symeonidis, *Der Vokalismus der griechischen Lehnwörter im Türkischen*, Θεσσαλονίκη 1976, 99.

32. Επώνυμο στο Ροδολίβος του Παγγαίου με γενάρχη έναν Κωνσταντίνο. Ο πατέρας Γεώργιος (1865) ονομάζεται Εξιογλου, ο γιος του Βασίλειος (1901) Εξής.

33. Το επώνυμο φέρουν στα Δημοτολόγια 3 οικογένειες από την περιοχή του Μεγάλου Ζαλουφίου στην Κοίμηση Σερρών, το Χειμώνιο και το χωριό Σάκκος του Έβρου. Οι κάτοικοι της περιοχής ήταν χριστιανοί Αρβανίτες.

34. Στα Δημοτολόγια το επώνυμο φέρει 1 οικογένεια στο Δοξάτο της Δράμας και 1 στο Άνω Μητρούσι της επαρχίας Σερρών με καταγωγή από το Σουφλί.

35. Κ. Μπάμιος, «Ονόματα Σουφλίου», *Αρχαίον του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού* 36 (1973) 60-72, εδώ 62.

36. Στα Δημοτολόγια φέρουν τα επώνυμα μέλη της ίδιας οικογένειας στις Σέρρες.

37. Ch. Symeonidis, «Lautlehre der türkischen Lehnwörter im neugriechischen Dialekt des Pontos», *Αρχαίον Πόντου* 31 (1971-1972), 19-234, εδώ 85, σημ. 1.

38. Μπούτουρας, ό.π., 164, ορφανός. *Εκ της εννοίας της προς τους ορφανούς οφειλομένης συμπαθείας και προστασίας πιθανώς.*

39. Μ. Σκανδαλίδης, «Συμβολή στα ονοματολογικά Χάλλης Δωδεκανήσων», *Δωδεκανησιακά Χρονικά* 11 (1986) 35-90, εδώ 69.

40. Σαμαρά, ό.π. (σημ. 19), 69, από το σημερινό χωριό Νέα Πέτρα, Μ. Παρχαρίδου-Αναγνώστου, *Χειρόγραφη πρόσθεση του 18^{ου} αιώνα από τη Μονή της Κοσίνιτσας (ή Εικοσιφίνισσας)*, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 231.

41. Β. Φάλτης, *Θρακικά ή μελέτη περί του γλωσσικού ιδιώματος της πόλεως των Σαράντα Εκκλησιών*, Αθήνα 1905, σ. 151. Στον ΚΑΠ (1928), ό.π. (σημ. 10), Ζαμπακούλα ονομάζεται 1 γυναίκα από την Ανατολική Θράκη. Ως επώνυμο το συναντώ στο αρχείο μου στο Ροδολίβος, τη μορφή Ζαμπάκας σε οικογένεια στο βλαχοχώρι Γλυκομηλιά Τρικάλων, την Ζαμπακιάς στο επίσης βλαχοχώρι Κρασιά Τρικάλων, Ζαμπάκος ονομάζεται 1 ψηφοφόρος στη Θεσσαλονίκη και 1 στην περιοχή των Καλαβρύτων, Ζαμπάκης

ταγωγής των οικογενειών, στις οποίες μέλη φέρουν το βαφτιστικό⁴².

Επειδή θεωρώ εντελώς απίθανο ότι μόνον σε κάποια χωριά της Νότιας Βαλκανικής και μάλιστα σωρευτικά στο Άγιο Πνεύμα οι άνθρωποι έδειξαν ιδιαίτερη ευαισθησία για το ομόηχο αρωματικό φυτό και το έδωσαν ως βαφτιστικό στα παιδιά τους, υποθέτω πως πρόκειται περί προσαρμογής λαϊκότροπων μορφών, που έφεραν μέτοιχοι. Ως πηγή σκέφτομαι κυρίως την διευρυμένη Ζάμπας⁴³, γυναικείο Ζάμπω⁴⁴ με προσθήκη της υποκοριστικής καταλήξεως -άκης, πρβ. και τα κατά τη γνώμη μου ιδίας αρχής πολυάριθμα επώνυμα με προσθήκη διαφορετικών καταλήξεων Ζαμπάρας, Ζαμπέλης, Ζαμπούκας, Ζαμπούλης κ.λπ., επίσης τα επώνυμα Λίλας, Λίλος, Λιλής, πρβ. και ανδρικό βαφτιστικό Λίλης⁴⁵, γυναικεία Λήλω⁴⁶, Λιλιά⁴⁷, που πλησιάζουν φωνητικά το ομόηχο λουλούδι. Πιθανόν οι φέροντες κατάγονταν εν μέρει από περιοχή που ήταν

1 ψηφοφόρος στον εκλογικό κατάλογο του 1867 στην περιοχή των Μεγάρων, 1 στον Δήμο Αθηναίων στον κατάλογο του 1924 και 1 δημότης (1854) στο Μητρώο Αρρένων του 1883 του χωριού Σκλάτινα της επαρχίας Καρδίτσας.

42. Εκτός από την οικογένεια Βάκουλης, για την οποία γνωρίζω από την προφορική μου έρευνα ότι ήταν Ηπειρωτικής καταγωγής, στο Άγιο Πνεύμα είναι εγγεγραμμένες και οι Αλεξούδας, Ζαμπακλής, Μαρκάδας, Μενεξές, Μουξιός, Παπαζαχαρίας, Ραμπότας, Σταχτής, Τρίλλιας. Στο Χρυσό έζησε η οικογένεια Μούνιος.

43. Τη μορφή, πρβ. και γυναικεία βαφτιστικά Ζαμπιά, Ζαμπιώ, ταυτίζει ο Μπούτουρας (1912), ό.π., 123, με επιφύλαξη με το ξενικό Zampetto. Κατά τη γνώμη μου μπορεί να είναι ποικίλης προελεύσεως. Εφόσον το πρώτο α προέρχεται από αφομοίωση ι-α > α-α ή αντικαθιστά έναν φθόγγο από αλλόγλωσσο περιβάλλον, βλ. Κων. Οικονόμου, *Η αλβανική γλωσσική επίδραση στα Ηπειρωτικά ιδιώματα*, Ιωάννινα 1997, σ. 75, Vasmer, κατωτέρω σημ. 127, σ. 75, σκέφτομαι κυρίως την Ζήμπας, Τζήμπας < Δήμπας, παράλληλη της Ζήμας, Τζήμας < Δημήτριος. Εφόσον το α είναι του θέματος, αποτελεί προπάντων εξέλιξη της Ζιάγκας < Ζιάκας < Γεώργιος με τροπή γκ > μπ, πρβ. και επώνυμα Ζάπης, Ζιάπας, Ζιαπής, στα οποία υποθέτω αποβολή της ηχηρότητας, επίσης το ομόηχο προσφυγικό βαφτιστικό Ζάμπας < Σάββας, Φ. Αποστολόπουλος-Δ. Ανδρεάδης, «Τα βαφτιστικά ονόματα ανδρών και γυναικών της Καππαδοκίας», *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών* 1 (1977), 89-135, εδώ, 115. Στον ΚΑΠ (1928), ό.π. (σημ. 10), το βαφτιστικό Ζάμπας φέρουν 6 άνδρες και 1 γυναίκα από την Καππαδοκία (Ζάμπα), ο Ζάμπας Ζαμπέτας του Αντωνίου κατάγονταν από την Ανατολική Θράκη. Η μαρτυρία του βαφτιστικού μάς δείχνει ότι μόνον φωνητική είναι η σύμπτωση με τη σλαβική λέξη žaba (= βάτραχος), βλ. λ.χ. Κ. Οικονόμου, *Τοπωνυμικό Ζαγορίου*, διδακτορική διατριβή, Ιωάννινα 1986, σ. 882. Βλ. και Ταχινοζλής, ό.π. (σημ. 9), 112.

44. Πην. Στάθη, «Το ανέκδοτο Οδοιπορικό του Χρύσανθου Νοταρά», *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά* 1 (1984) 127-280, εδώ 194, από την Ανατολική Θράκη.

45. Κολίτσης, ό.π. (σημ. 8), 67, Αναστ. Μηλιώνης, *Το Περιστέρι Πωγωνίου (Μέγ-γούλη)*, *Ιστορία, Παράδοση και Γενεαλογία*, Ιωάννινα 1998, σ. 158. Ταυτίζεται αντίστοιχα με τα βαφτιστικά Γαβριήλ, Βασίλειος.

46. Παν. Πουλίτσας, «Επιγραφαι και ενθυμήσεις εκ της Βορείου Ηπείρου», *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών* 5 (1928) 53-99, εδώ 96. Ταυτίζεται με το βαφτιστικό Ελένη.

47. Μπούτουρας (1912), ό.π., 173, άνευ ταυτίσεως.

γνωστές οι λέξεις *lil-i* και *lilá*, με τις οποίες στα αλβανικά και τα βλάχικα δηλώνεται ο κρίνος. Αυτές κατά την προσαρμογή στο νέο γλωσσικό περιβάλλον δηλώθηκαν με την γνωστή και κατανοητή σε όλους τουρκική λέξη *zambak* (= κρίνος)⁴⁸.

Το σπάνιο βαφτιστικό Μενεξές, το οποίο θυμίζει το ομόηχο λουλούδι, < τουρκ. *menekşe* (= ίον,το), μαρτυρείται στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια κυρίως από την Κεντρική Μακεδονία και την Ανατολική Θράκη⁴⁹. Ως πηγή της δημιουργίας του θεωρώ πρωτίστως την προσαρμογή κατά την αλλαγή γλωσσικού περιβάλλοντος της μορφής *manushaqe* από τα αλβανικά ή τα βλάχικα, η οποία υπάρχει ως δάνειο και στα Ηπειρώτικα και ακούγεται, με αποβολή του ατόνου *ου*, ως *μαν'σάκ*⁵⁰,

48. Θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι εν μέρει πρόκειται και για μετοίκους από σλαβόφωνα ή δίγλωσσα χωριά και ότι η δημιουργία του οφείλεται σε προσαρμογή στο νέο γλωσσικό περιβάλλον μορφών του ονόματος Πέτρος, οι οποίες μετά την έκπτωση του *τ* και την προσθήκη επιθημάτων είχαν ταυτιστεί λόγω φωνητικής συγγένειας με την ομόηχη λέξη *perunika* (= αγριόκρινος, ζαμπάκι), βλ. St. Plčev, *Rečnik na ličnite i familni imena u bālgarite*, Σόφια 1969, σ. 390, J. Zaimov, *Bālgarski Imennik*, Σόφια 1994, σ. 179, επίσης X. Συμειωνίδης, *Η ελληνική γλωσσική επίδραση στο σύστημα κυρίων ονομάτων της Παλαιοσλαβικής και ιδιαίτερα της Βουλγαρικής*, Λευκωσία 2001, σ. 57. Η απουσία ωστόσο του ονόματος Ζαμπάκης ως βαφτιστικού και επωνύμου σε σλαβόφωνο χώρο, Plčev, Zaimov, ό.π., με αποτρέπει από μια τέτοια σχέση. Αγνωστο μού είναι και ένα βαφτιστικό ή επώνυμο *Περουνίκα, *Περουνίκης από τα δίγλωσσα χωριά του νομού ή τον ΟΤΕ.

49. Το φέρουν 16 εντόπιες γυναίκες στην Κεντρική Μακεδονία (Μενεξιά, 14, Μενέξω, 1, Μενεξή, 1) και 2 άνδρες (Μενεξές), εκ των οποίων οι 10 γυναίκες και οι 2 άνδρες έζησαν στα εν λόγω χωριά, 23 γυναίκες από την Ανατολική Θράκη ονομάζονται Μενεξιά (17), Μενεξία (5), Μενεξιώ (1), 3 γυναίκες από τα απέναντι Μικρασιατικά παράλια Μενεξιά και 1 Μενεξένια. Βλ. επίσης Μανασσιδής (1934-35), 220, 221 (Μενεξιά, Μενεξά), Κ. Σπανός, «Τα σκιαθίτικα ονόματα του 19^{ου} αιώνα στην πρόθεση 113 της μονής του Ευαγγελισμού», *Αρχείο Θεσσαλικών Μελετών* 10 (1992) 117-148, εδώ 127 (Μενεξία, 1), Κ. Κουρτίδης, «Περί της καταγωγής των Σουφλιωτών», *Αρχείον του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού* 10 (1943-1944) 223-24, εδώ 224, (Μενεξιά), ο οποίος σημειώνει ότι οι φέρουσες κατάγονταν από την Ήπειρο. Ως Μενεξιά, Μενεξέ (8), Μενεξιώ (1), Μενεξενιά (1) το φέρουν στον ΚΑΠ (1928), ό.π. (σημ. 10), 34 γυναίκες από την Ανατολική Θράκη και τα απέναντι Μικρασιατικά παράλια, 1 άντρας ονομάζεται Μενεξές. Ως επώνυμο εκτός από τα εν λόγω χωριά το συναντώ στη γειτονική Νέα Ζίχνη (Μενέξης) και σε πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη, οι οποίοι μετοίκησαν στις Σέρρες (Μενεξές) και τη Λειβαδιά (Μενεξάς). Οι οικογένειες Μενεξόπουλος στο Χειμώνιο του Έβρου και τον Θολό των Σερρών και η οικογένεια Μενεξίδης στο χωριό Σάκκος του Έβρου κατάγονταν από την περιοχή του Μεγάλου Ζαλουφίου, του οποίου οι κάτοικοι ήταν χριστιανοί Αρβανίτες. Σε ψηφοφόρους μού είναι γνωστό επίσης από την Κεντρική Μακεδονία, όπου 22 εκλογείς ονομάζονται Μενεξές 1 Μενεξής και 1 Μενεξάκης. Σημειώνω και τη μορφή Μενεξενής, επώνυμο 2 εκλογέων του Δήμου Αθηναίων το 1924, στον οποίο επιπροσθέτως 3 εκλογείς ονομάζονται Μενεξές και 2 Μενεξής. Ο Παντελής (1826) Μενεξής του Δημητρίου ψήφισε το 1867 στην Ερμιόνη του Ναυπλίου.

50. Κ. Οικονόμου, *Η αλβανική γλωσσική επίδραση στα Ηπειρώτικα ιδιώματα*,

πρβ. και ποντιακό μανουσιάκ⁵¹.

Η δάνεια λέξη μαρτυρείται και στο νομό Σερρών με περαιτέρω εξέλιξη. Κατά την προφορική μου έρευνα στη Νιγρίτα και το Αηδονοχώρι συνομιλητές με διαβεβαίωσαν ότι στον τόπο τους *το ίον* το ονομάζουν *μαμισάκο* και *μαμισάγκο*, πρβ. και *μαμισάγκ'*, *το, μαμισακούδ'*, *το*, επίσης το γυναικείο βαφτιστικό *Μαμισάγκου*⁵². Στα γειτονικά προς τη Νιγρίτα χωριά Τερπνή και Βέργη έχει τη μορφή *μαμισάγκι*, *το, μουμουσάγκι*, *το*⁵³, στο Μελένικο *μαμουσάκι*, *το*⁵⁴. Το γυναικείο βαφτιστικό *Μαμισάκω* φέρει η καταγόμενη από τη Χαλκιδική γιαγιά του Αποστόλου (1958) Κοκαρίδα στο Χρυσό, στα Δημοτολόγια συναντώ και το σπάνιο *Μαμισάκου/Μαμισάκω*, *Μαμισάκου*⁵⁵.

Υποθέτω όχι κάποια ιδιαίτερη αγάπη των ονοματοδοτών προς την φύση, αλλά ότι στην πορεία της εξέλιξως ταυτίστηκε φωνητικά με το ομόηχο αρωματικό φυτό η μορφή *Μαν(ου)σάκης*⁵⁶ < *Μανούσης* < *Μάνος* < *Εμμανουήλ*, *Δημήτριος* (< *Δη-μάνος*), αρκούντως μαρτυρημένη στο αρχείο μου ως επώνυμο⁵⁷, η οποία λόγω της φωνητικής συμπτώσεως με την *manusháqe* προσαρμόστηκε με μια μορφή εξευγενισμού προς τον συνή-

Ιωάννινα 1997, σ. 51, και σημ. 4.

51. Ανθ. Παπαδόπουλος, *Ιστορικό λεξικόν της ποντικής διαλέκτου*, τ. 1-2, Αθήνα 1958-1961 (στο εξής:ΙΛΠ), στο λ., < *menekse*.

52. Ν. Παχαλούδης, *Τα Τερπνιώτικα και τα Νιγριτινά*, Β' έκδοση ηλεκτρονική, Σέρρες 2013, στο λ.

53. Θ. Αμπατζής, *Το γλωσσικό ιδίωμα της Βέργης Σερρών*, Σέρρες (2009), σ. 63. Η μορφή μου είναι γνωστή και ως *μαμισάγκ'* από τα Βρασνά της Θεσσαλονίκης, <https://topakas.me/>, στο λ.

54. Ν. Ανδριώτης, *Το γλωσσικό ιδίωμα του Μελενίκου*, Θεσσαλονίκη 1989, στη λ.

55. Το πρώτο βαφτιστικό ανήκει στη μητέρα του εντοπίου Κωνσταντίνου (1901) Παπάρα, ο οποίος είναι εγγεγραμμένος στα Κερδύλλια και στο Μύρκινο, όπου μετοίκησε, το δεύτερο στη μητέρα του εντοπίου Δημητρίου (1902) Μπρακατσέλα στην Κάργιαννη της Καβάλας. Το επώνυμο *Μαμισάκος* φέρει οικογένεια στη Χωριστή της Δράμας.

56. Το επώνυμο φέρουν στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια οικογένειες από την Ανατολική Θράκη, οι οποίες εγκαταστάθηκαν στα χωριά του νομού Τερπνή, Άγιος Δημήτριος, Τράγλιος και Λυγαριά.

57. Πολυάριθμοι ψηφοφόροι στη Νότια Ελλάδα και τα νησιά ονομάζονται *Μανουσέας*, *Μανουσάκης*, *Μανουσάκος*, *Μανουσέλης*, *Μανουσόπουλος*, *Μανουσακίδης*, *Μανουσαρίδης*, *Μανουσουδάκης*, 62 εκλογείς φέρουν το βαφτιστικό *Μανούσος* (59), *Μανούσης* (1), *Μανούσιος* (2). Ως γυναικείο (*Μανουσάκα*) και ανδρικό (*Μανούσος*, *Μανουσάριος*) βαφτιστικό μαρτυρείται και από τον Πόντο, όπου ως επώνυμο έχει τις μορφές *Μανούσης*, *Μανουσίδης*, *Μανουσακίδης*, *Μανουσάρογλου*, *Μανουσαρίδης*. Σημειώνω και από τον ΚΑΠ (1928), ό.π. (σημ. 10), το επώνυμο *Μενευσές ογλού* ή *Ανθόπουλος*, σε β' εγγραφή *Μενεσεύς ογλού* ή *Ανθόπουλος* από την περιοχή της Χαλδίας, και τους τύπους *menefse*, *μενεψές*, Μ. Φιλήντας, *Γλωσσογνωσία και γλωσσογεωγραφία ελληνική*, III, Αθήνα 1927, σ. 109, οι οποίοι μας δείχνουν περαιτέρω διαλεκτικές μορφές για το λουλούδι.

θη τύπο της περιοχής για τον μενεξέ, όπως δείχνουν και οι παράλληλες Μενεφτσέ ή Μανουσαρίδου⁵⁸.

Τα βαφτιστικά Κορασιά (5), Κουρασιά (6), Κορασία (2), Κουρασύ (1), στην καθημερινή επικοινωνία Κουράσου, Κουρασιά (πρόφ.: Κουραῤῥά), συναντώ στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια στα χωριά Χρυσό και Πεντάπολη συνολικά 14 φορές και σε πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη ως Κορασία (2) και Κορασίνα (5)⁵⁹. Νομίζω ότι πρόκειται για προσαρμογή λαϊκότροπων μορφών ονομάτων μετοίκων κατά την αλλαγή γλωσσικού περιβάλλοντος, παρετυμολογικά και προς την ομόγηχη ιδιωματική λέξη κουράσ' (= κορίτσι)⁶⁰, καθώς παρατηρώ ότι στο Χρυσό μαρτυρείται και οικογένεια Κόρης, μια εξέλιξη του Γεώργιος > Γκώρας > Κώρης, με τροπή του αρκτικού γ > γκ και ακόλουθη αποβολή της ηχηρότητας, το πιθανότερο σε αλλόγλωσσο περιβάλλον⁶¹, πρβ. και Γκόρης ή Κορή⁶², παράλληλη της Γκούρος < Γεώργιος⁶³, γυναικείο Κούρου⁶⁴, ανδρικό Κουρή⁶⁵. Η μορφή Κόρης δημιουργήθηκε πιθανόν και με επίδραση της ομόγηχης νεοελληνικής λέξεως κόρη, επίσης κόρα (= ο περιβάλλον τον άρτον σκληρός φλοιός)⁶⁶, όπως δείχνει και η ορθογραφία, πρβ. και τα γυναικεία βαφτιστικά Κορή, Κορούδα, Κορώ⁶⁷,

58. Η Ελένη του Ιωσήφ κατάγονταν από το Ερζερούμ, ΚΑΠ (1928), ό.π. (σημ. 10), Π2,163.

59. Πρβ. και Μπούτουρας, ό.π., 168, επίσης από την Ανατολική Θράκη, ο οποίος παραθέτει από την ίδια περιοχή και τη μορφή Κορασίνα, «εκ του τύπου *κοράσι + ίνα*». Υποθέτει πως είναι ευχετικά και έχουν σχέση με τη νεοελληνική λέξη *κόρη*, ίσως δι' ευχήν αντίθετον προς την του ανωτέρω αγόρι. Σήμερα το βαφτιστικό σπανίζει. Η προσαρμογή ποικίλει κατά περίπτωση. Λ.χ. ο Θρακιώτης Δημήτριος (1910) Πεχλιβανίδης, γιος της Κορασίνας (1881), ο οποίος μετοίκησε στο Χορτερό, ονόμασε την κόρη του Κυριακούλα (1936), προφανώς λόγω φωνητικής συγγένειας σε ένα μέρος.

60. Ζαχ. Σπίντιος, *Δαρνάκινο γλωσσάρι*, Σέρρες (1995), σ. 31.

61. Η τροπή γ > γκ κοντά στο ρ συναντάται και σε νεοελληνικά ιδιώματα, Γ. Χατζηδάκις, *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά*, τ. 1-2, Αθήνα 1905-1907, εδῶ τ. 2, σ. 234, Οικονόμου, ό.π., (σημ. 43), 127.

62. Ο Θεόδωρος του Ιωάννη κατάγονταν από το Σιδηροχώρι της Ανατολικής Θράκης, ΚΑΠ (1928), ό.π. (σημ. 10).

63. Από την προφορική μου έρευνα στη Νιγρίτα και άλλα χωριά του νομού. Πρβ. επίσης Γκίρος < Γκιούρας, Γκιούρης < Γεώργιος, με τροπή ü > ι, Symeonidis, ό.π. (σημ. 37), 129, κατά την αλλαγή γλωσσικού περιβάλλοντος και Κύρος, η οποία υπήρξε χαρακτηριστική διγλώσσων χωριών του νομού. Ταυτίζονταν με το βαφτιστικό Αργύριος.

64. Κ. Σπανός, «Οι θεσσαλικοί οικισμοί και τα ονόματα των αφιερωτών τους στην πρόθεση 215 της μονής Βαρλαάμ 1613/14ος-19ος αι.», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 24 (1993) 112-180, εδῶ 129.

65. Το βαφτιστικό φέρουν 3 εκλογείς του 1867 στην Αρεόπολη και 1 στην Δρυαλία της Λακωνίας. Οι 2 εξ αυτών έχουν το επώνυμο Κουράκος.

66. Ι. Σταματάκος, *Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης*, 3τ., Αθήνα 1971, στο λ.

67. Μπούτουρας, ό.π., 168, επίσης από την Ανατολική Θράκη, βλ. και ανωτέρω.

Κουρώ⁶⁸, ανδρικό Κορέλης⁶⁹, ενώ στα γυναικεία Κόρινα (2), Κορίνα (4) από την Ανατολική Θράκη προστέθηκε η ανδρωνυμική κατάληξη -ίνα.

Το όνομα Λιθαρής είναι πολύ σπάνιο. Εκτός από την οικογένεια στην Πεντάπολη, στην οποία μαρτυρείται και ως ανδρικό βαφτιστικό⁷⁰, το συναντώ στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια κυρίως σε γυναίκες πρόσφυγες από τα παράλια της Μικράς Ασίας⁷¹. Στο στόμα των τουρκοφώνων προσφύγων του συνοικισμού Ομόνοια των Σερρών με καταγωγή από το Είνεσί της Προύσας ακούγονταν, με τροπή $\theta > \tau$, ως Λιταρή⁷². Πρόκειται κατά τη γνώμη μου κυρίως για μια εξέλιξη του ονόματος Χρήστος > Ρίτας > Λίτος, Λίτης⁷³, με την προσθήκη της καταλήξεως -άρης⁷⁴, παρετυμολογικά προς την ομόηχη νεοελληνική λέξη *λιθάρι*, πρβ. και την ουρανωμένη Λιτσιούδ'ς < Χρήστος, στην οποία προστέθηκε η υποκοριστική κατάληξη -ούδης⁷⁵.

Τα επώνυμα Λίτος και Λίτας είναι αρκούντως μαρτυρημένα⁷⁶, βλ.

68. Spanovs, ό.π., 129.

69. Γριτσόπουλος, ό.π. (σημ. 29), 362.

70. Στον εκλογικό κατάλογο είναι εγγεγραμμένοι ο Χριστόδουλος Λιθαρής (1851) του Λιθαρή, 1 γιος του οποίου ονομάζεται επίσης Λιθαρής (1885). Σύμφωνα με τη διήγηση του Θεοδόση (1921) Λιθαρή στον γράφοντα η οικογένεια ήταν Ηπειρωτικής καταγωγής.

71. Συνολικά 23 φορές ως Λιθαρή (14), Λιθαρένια (3), Λιθαρού (5), Λιθαρώ (1), 1 γυναίκα από την Ανατολική Θράκη ονομάζεται Λιθαρένια, πρβ. και Μπούτουρας (1912), 145, Λιθαρώ, Λιθαρού, Λιθαρούδα, Αλιθαρή, *διά την στερεότητα πιθανώς*, επίσης Γριτσόπουλος, ό.π. (σημ. 29), 371 (Λιθαρού).

72. Η εξέλιξη σε τουρκόφωνο περιβάλλον, βλ. και Άνθ. Παπαδόπουλος, *Ιστορικό Λεξικό της Ποντικής διαλέκτου*, 2τ., Αθήνα 1958-1961, πολλαχού. Υποθέτω ότι η χρήση του υπήρξε πολύ πιο διαδεδομένη, αν κρίνω από την προσαρμογή που είχε η μορφή στην επίσημη καταγραφή του ανωτέρω συνοικισμού στο Δημοτολόγιο των Σερρών, όπου μόνον η 1 από τις συνολικά 5 είναι καταχωρημένη ως Λιθαρή, ενώ 3 εξευγενίστηκαν σε Ελευθερία, η 1 σε Ευθαλία.

73. Βλ. και Ν. Κατσάνης, «Γλωσσογεωγραφία επαρχίας Λαγκαδά νομού Θεσσαλονίκης», *Ελληνική Διαλεκτολογία* 3 (1992-1993) 83-108, εδώ 100, επίσης Λίτος < Μαργαρίτης (προφορική έρευνα), Λίτα < Ελισάβετ, Γ. Ζερζελίδης, «Οικογένειες της Άνω Ματσούκας», *Αρχείον Πόντου* 30 (1970-1971) 117-227, εδώ 174, Γρ. Βέλκος, *Τα επώνυμα και τα βαφτιστικά της Σέλιτσας (Εράτυρας) 1650-1940*, Ελασσόνα 1998, σ. 44. Στο Ποδοχώρι της Καβάλας έζησε η εντόπια Λυτία (1905), κόρη του Κυριάκου Αντωνίου. Από τον Πόντο κατάγονταν η Λίττα, Α1, 303, και η Λίττα ή Ελισάβετ, Ε, 48, από την Ανατολική Θράκη η Λιτώ, Π2, 131, από την περιοχή της Σμύρνης η Λιτή, Τ3, 213, ΚΑΠ (1928), ό.π. (σημ. 10).

74. Μηνάς, ό.π. (σημ. 25), 186-188.

75. Μπάμιος, ό.π. (σημ. 35), 67. Και για το επώνυμο Λέτσιος υποθέτω κυρίως τροπή $\iota > \epsilon$ κοντά στο υγρό και όχι την ομόηχη νεοελληνική λέξη λέττος < ιταλ. lezzo (= δυσοδία). Αρκούντως μαρτυρημένο είναι και το βαφτιστικό, ταυτίζεται όμως λόγω φωνητικής συγγένειας με το Αλέξανδρος, Μπούτουρας ό.π., 35.

76. Περιορίζομαι εδώ σε μερικές αναφορές από το αρχείο μου από τα Δημοτολόγια, όπου το συναντώ σε Σαρακατσάνο στο Φλάμπουρο, στο βλαχοχώρι Αβδέλλα των

και το Λιτόχωρο του Ολύμπου, επίσης βαφτιστικά από σλαβόφωνο χώρο⁷⁷. Παραθέτω και την βλαχικής καταγωγής οικογένεια Λέτσα⁷⁸, η οποία στον εκλογικό κατάλογο ονομάζεται Λέτας, προσφυγικά είναι τα επώνυμα Λιτάκης, Λιτίτσας, Λιτούδης⁷⁹. Εκτός από το σπάνιο επώνυμο Λίταρης⁸⁰ συναντώ και τα βαφτιστικά Λιθάριος⁸¹, Λιτίτσα⁸². Πιο διαδεδομένες είναι οι απλοποιημένες μορφές Λύτρας⁸³, Λυτράκης, Λυτρίδης, οι οποίες λόγω της ορθογραφίας μάς θυμίζουν την αρχαιοελληνική λέξη *λύτρα*, *τα*, ενώ η χειλωμένη κοντά στο υγρό Λουτράδης, Λουτράκης, Λουτράρης, Λουτρίδης το νεοελληνικό *λουτρό*. Αν υποθέσουμε ανάπτυξη *α-* σε μια Λυτράς, Λιτράκης, Λί(ύ)τρογλου, Λετρόπουλος, Λυτρόπουλος, με παράλληλη τροπή *ι > ε* κοντά στο υγρό *λ* μπορούμε να θεωρήσουμε εν μέρει και τα επώνυμα Αλετράς, Αλετρόπουλος πατρωνυμικά παρά τη φωνητική τους συγγένεια προς το *αλέτρι*⁸⁴. Έτσι γίνονται κατανοητά και τα επώνυμα Λέτρας⁸⁵, Αλέτρας⁸⁶.

Γρεβενών (Λίτος), στο επίσης βλαχοχώρι των Ιωαννίνων Βωβούσα, το Κηπουρείο των Γρεβενών (Λύτος) και σε εντόπια οικογένεια στη Νέα Ζίχνη (Λίτας).

77. Zaimon, ό.π. (σημ. 48), 138, ο οποίος παραθέτει τις μορφές *Léta, Léte, Letín, Letína, Letínka, Letínko, Letítsa, Létka, Létko, Léto, Létio*. Στη Νιγρίτα έζησε η Λέττα (1912), κόρη του εντοπίου Νικολάου Βάντσιου, ο οποίος κατάγονταν από την περιοχή της Ηράκλειας.

78. Ν. Σιώκης-Δ. Παράσχος, *Οι Βλάχοι του Μουρικίου και του Σινιάτσικου*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 33.

79. Από την Ανατολική Θράκη και την Ανατολική Ρομυλία.

80. Βέλκος, ό.π. (σημ. 73), 117. Ο μελετητής το θεωρεί μητρωνυμικό, < Λίτα < Ελισάβετ. Παραθέτω και το επώνυμο Λιθαράς που φέρουν συνολικά 11 εκλογείς στη Ζάκυνθο (6), το Καρπενήσι (3) και το χωριό Ανδριβίστα (2) της Ναυπάκτου, τα οποία μας θυμίζουν τα επαγγελματικά σε -άς.

81. Ο εγγεγραμμένος στον ΚΑΠ (1928), ό.π. (σημ. 10), Λιθάριος Ζαρζαβατζίδης του Νικολάου κατάγονταν από το Καδήκιο της Σηλύβριας.

82. Γριτσόπουλος, ό.π. (σημ. 29), 363.

83. Από την Κοζάνη μαρτυρείται και η ηχηροποιημένη Λίντρας, Ντίνας, ό.π. (σημ. 25), 164.

84. Ίσως έτσι ερμηνεύεται εν μέρει, < τουρκ. *saban* (= αλέτρι), και το επώνυμο το οποίο στο αρχείο μου ως Σαμπάνης, Σαμπανής, Σαμπάνογλου, Σαμπανίδης, Σαμπανίκος, Σαμπανόπουλος, Σαμπανόγιαννης συναντώ σ' ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο, όμως μόνον 2 οικογένειες φέρουν το επαγγελματικό Σαμπαντζής. Πρβ. και επώνυμο Σιαμπάνης, Σιαμπανόπουλος κ.λπ., το οποίο φωνητικά πλησίασε την τουρκική λέξη *şaban* (= ηλίθιος), Τριανταφυλλίδης, ό.π. (σημ. 25), 73. Οι *Şaban*, γυναικείο *Sabahat* είναι σημερινά τουρκικά βαφτιστικά. Βλ. και ανωτέρω σημ. 43.

85. Το επώνυμο φέρει 1 εγγεγραμμένος στο Μητρώο Αρρένων του 1883 στο χωριό Πράμαντα των Τζουμέρκων και 1 εκλογέας στην Κέα το 1879. Βλ. επίσης επώνυμο Λέτρα, Στ. Ανδρώνης, «Βαφτιστικά και επώνυμα από την Ελασσόνα, Καλογεράκι, Παλιόκαστρο, 1602-1798», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 14 (1988) 173-176, εδώ 175.

86. Το επώνυμο φέρει 1 εγγεγραμμένος στο Μητρώο Αρρένων του 1883 του χωριού Βουλγαρέλι και 4 στο χωριό Χόσεφι των Τζουμέρκων, 1 στο Χόσεφι ονομάζεται Αλέτρος, όπως και 1 εκλογέας στο χωριό Πύργος της Ηλείας στις εκλογές του 1868.

Το επώνυμο Μίγκος, το οποίο φέρει 1 οικογένεια στο χωριό Εμμανουήλ Παπάς, είναι πανελληνίως διαδεδομένο. Δίχως να αποκλείω ότι στο ανάλογο γλωσσικό περιβάλλον η εξέλιξη υποβοηθήθηκε και από τη φωνητική συγγένεια με τη λέξη *mingu* (= μικρό παιδί) από τα βλάχικα και χρησιμοποιήθηκε και ως προσωνύμιο προς χαρακτηρισμό ενός βραχύσωμου ατόμου, παράλληλα προς την ευρύτερα διαδεδομένη τουρκικής προελεύσεως Κιτσιούκης, Κιουτσιούκης⁸⁷, νομίζω ότι είναι πρωτίστως πατρωνυμικό, η περαιτέρω εξέλιξη της μορφής Μήκας < Δημήτριος⁸⁸, γυναικείο Μήκω⁸⁹, με ηχηροποίηση στη δεύτερη συλλαβή από επίδραση του *ν* της αιτιατικής του οριστικού άρθρου, Δημήτριος > (Δη)μήκας, (Δη)μήκος, > Μήκας, Μήκος > Μήγκας, Μήγκος.

Ως βαφτιστικό η Μήγκας < Δημήτριος μαρτυρείται από τη Δυτική Μακεδονία⁹⁰, βλ. και βαφτιστικό Μήγκας από την Κυπαρισσία⁹¹, βλάχικο γυναικείο Μίγκα⁹², επώνυμα Δήμας ή Δίμεγκας⁹³, Δημέγγιλας⁹⁴, Μεγκούλης, Μεγκλής, Μιγκλής⁹⁵, Μίγκλης⁹⁶, Μιγγιάνης⁹⁷. Σε υποχωρητική αφομοίωση *-α >α-* θεωρώ ότι οφείλουν κυρίως τη δημιουργία τους και τα επώνυμα Μάγκας, Μάγκος, Μάγκαλος, Μάγκανας, Μαγκιάς, Μαγκάκης, Μαγγανάς, Μαγκάρης, Μαγκαλιάς, Καραμαγκάλης κ.λπ., επίσης το βαφτιστικό Μαγκαφού, Μαγκαφιώ, Μαγκαφούλα⁹⁸, παρά τη φωνητική τους συγγένεια με τις λέξεις *μάγκας, μαγκάλι, μάγγανο, μα-*

87. Ταχινοζλής, *ό.π.* (σημ. 9), 165. Η μορφή απαντάται και σε σλαβόφωνο περιβάλλον, βλ. Πέεν, *ό.π.* (σημ. 48), 294, ο οποίος το αντιλαμβάνεται ως παρατσούκλι για μικροκαμωμένο άτομο.

88. Μπούτουρας, *ό.π.*, 63.

89. Χατζηϊωάννου, *ό.π.* (σημ. 25), 304. Το βαφτιστικό έφερε και η μητέρα του Γεωργίου Γιαννούλα, εστιάτορα στο Wuppertal της Γερμανίας, ο οποίος κατάγονταν από το βλαχοχώρι Κορδαλλός των Τρικάλων. Προς τιμήν της είχε βαπτίσει την κόρη του. Στο Κωνσταντίνικο της επαρχίας Βοίου ψήφισε ο Μηκάκης (1870) Μητούλης του Δημητρίου.

90. Βέλλκος, *ό.π.* (σημ. 73), 122.

91. Σαμαρά, *ό.π.* (σημ. 19), 100.

92. Σιώκης-Παράσχος, *ό.π.* (σημ. 78), 33.

93. Το επώνυμο φέρει στον ΚΑΠ (1928), *ό.π.*, πρόσφυγας από την περιοχή της Σμύρνης.

94. Το επώνυμο φέρουν 3 εκλογείς στην Κέρκυρα που ανήκουν στην ίδια οικογένεια, 1 με κοινό πατρώνυμο ονομάζεται Δημέγγελης.

95. Οικονόμου, *ό.π.* (σημ. 43), 696.

96. Στο αρχείο μου το φέρει ψηφοφόρος προσφυγικής καταγωγής του Δήμου Αθηναίων του 1924. Στον ηλεκτρονικό ΟΤΕ είναι ευρύτερα διαδεδομένο.

97. Ταχινοζλής, *ό.π.* (σημ. 9), στο λ.

98. Μπούτουρας, *ό.π.*, 173. Η μορφή δημιουργήθηκε κατά τη γνώμη μου με την προσθήκη της υποκοριστικής καταλήξεως *-άφι*, όπως στα χρυσάφι, χωράφι κ.λπ., και φυσικά δεν έχει καμία σχέση με την ομόηχη τουρκική λέξη, βλ. Δ. Τομπαΐδης, *Ελληνικά επώνυμα τουρκικής προέλευσης*, Αθήνα 1990, στο λ.

γκαφάς⁹⁹, σε εκθήλυνση του μεσοφωνηεντικού γκ (g) > γ στις Μάγκας, Μάγκος τα βαφτιστικά Μάγος¹⁰⁰, Μάγερας¹⁰¹ τα πολυάριθμα επώνυμα Μαγαλιός, Μαγούλας, Μαγούλης, Μαγουλάς κ.λπ., πρβ. και οικωνύμια Μαγούλα, Μαγουλάς, Μαγούλιανα¹⁰².

Παράλληλες αυτών, με τροπή ι > ε λόγω του τόνου και της γειτνιασέως προς το ν, εν μέρει και σε δίγλωσσο ή αλλόγλωσσο περιβάλλον, πρβ. και Μίλκος/Μέλκος¹⁰³, θεωρώ τα βαφτιστικά Μέγκας¹⁰⁴, Μέγκα, Μέγκω¹⁰⁵, Μένγκω, Μένκω¹⁰⁶ και το ανδρωνυμικό Μεγγίνα¹⁰⁷. Στη Σιάτιστα έζησε ο βλαχικής καταγωγής Νούμτσιου Μένγκα¹⁰⁸, του οποίου ο γιος Χριστόδουλος (1867) του Ναούμ ονομάζεται στον εκλογικό κατάλογο Μέγας, Μαρτυρούνται και βαφτιστικά Μέγας¹⁰⁹, Μεγάλος, Μεγαλιώ¹¹⁰, Μεγάλη¹¹¹, για τα οποία υποθέτω εκθήλυνση του μεσοφωνηεντικού γκ (g) > γ από επίδραση και της ομόηχης νεοελληνικής λέξεως στα πλαίσια του εξευγενισμού των ονομάτων.

Ιδίας αρχής, με την προσθήκη της μεγεθυντικής καταλήξεως -ου-

99. Από τουρκ. *mankafa* (= ηλίθιος), K. Steuerwald, *Türkisch-deutsches Wörterbuch*, Wiesbaden (1972), στο λ. Δίχως την κατάληξη -άφι συναντώ επίσης το ανδρικό βαφτιστικό Μάγκος, K. Σπανός, «Οι δυτικομακεδονικοί οικισμοί και τα ονόματα των αφιερωτών τους στην πρόθεση 215 της μονής του Βαρλαάμι των Μετεώρων (17.-19.αι.)», *Μακεδονικά* 28 (1992) 131-154, εδώ 147, και το γυναικείο Μάγγου, Στ. Ανδρώνης, «Βαφτιστικά και επώνυμα του Σπαρμού και της Τσαρίτσανης (1602-1798)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 10 (1986) 257-261, εδώ 258.

100. Στάθη, ό.π., 158, 160,

101. Σαμαρά, ό.π., 110.

102. Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 5), στα λ.

103. Στο Κτηματολόγιο του διγλώσσου Χαρωπού ο Κωνσταντίνος Σμίλκος ονομάζεται Μίλκος, Μίλκου, Μέλκου.

104. Γ. Κλήμος, «Η παρρησία της μονής Ρεντίνας και τα ονόματα των αφιερωτών της (1640-19^{ος} αι.)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 63 (2013) 353-68, εδώ 357.

105. K. Σπανός, «Τα ονόματα των αφιερωτών στην παρρησία 9 της Μονής Ξενιάς του 1774», *Πρακτικά Β' Συνεδρίου Αλμυρωτικών Σπουδών*, Αλμυρός (1997), 227-250, εδώ 248.

106. Χατζηγιάννου, ό.π., 304.

107. K. Σπανός, «Οι οικισμοί των εκκλησιαστικών επαρχιών Λάρισας, Φαρσάλων, Ελασσόνας, Δημητριάδας, Πλαταμώνος, Φαναρίου, Λίτζας και Αγράφων, Θαναμακού, Ραδοβισδίου και Μετσόβου και τα ονόματα των αφιερωτών τους στην πρόθεση 104 του Αγ. Στεφάνου των Μετεώρων (1798)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 63 (2013) 179-92, εδώ 322.

108. Σιώκης-Παράσχος, ό.π. (σημ. 78), 33.

109. Έτσι ονομάζεται ο εργάτης το επάγγελμα Δασκαλάκης (1882) του Δημητρίου στο χωριό Άνω Θεολόγος της Θάσου.

110. Μπούτουρας, ό.π., 113.

111. Σπανός, ό.π. (σημ. 16), 143.

λας¹¹², όπως Νάσιουλας < Αθανάσιος¹¹³, είναι κατά τη γνώμη μου και το σπάνιο βαφτιστικό Μέγκουλας, το οποίο μαρτυρείται όχι μόνον από την Ήπειρο¹¹⁴, αλλά και από την Προσωπιάνη της Δράμας (Μέγκουλα)¹¹⁵. Μόνον φωνητική θεωρώ τη σχέση του ονόματος με την ομόηχη αλβανική λέξη mjéguill-a (= ομίχλη)¹¹⁶, δίχως αυτό να αποκλείει ότι η εξέλιξη υποβοηθήθηκε ενδεχομένως λόγω της συμπτώσεως στο αντίστοιχο γλωσσικό περιβάλλον. Ωστόσο η μαρτυρία της και ως βαφτιστικού και η περαιτέρω εξέλιξη αυτής με αποτρέπουν από μια τέτοια ταύτιση. Με αποβολή του ατόνου ου η Μέγκουλας > Μέγκλας, και φυσικά κατήντησε άνευ νοήματος. Στο αρχείο μου το φέρουν πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη, ιδιαίτερα από την περιοχή των Σαράντα Εκκλησιών¹¹⁷, πρβ. και

112. Μηνάς, ό.π. (σημ. 25), 160κ.ε.

113. Έτσι ήταν γνωστός στην καθημερινή επικοινωνία ο Αθανάσιος (1887) Τσιάγκας στο Χρυσό.

114. Πουλίτσας, ό.π. (σημ. 46), 96. Ως επώνυμο το φέρουν 15 εκλογείς στην Αθήνα (1 προσφυγικής καταγωγής), στην Πάρο (5), στη Σύρο (2), στην Τήνο (5) και 2 στη Ζάκυνθο (Μέγγολας).

115. Σαμαρά, ό.π. (σημ. 19), 109.

116. Οικονόμου, ό.π. (σημ. 43), 696, βλ. και Τριανταφυλλίδης, ό.π. (σημ. 25), 71, < τ. αραβ. menkul (= κινητός, μεταφερόμενος), Τομπαΐδης, ό.π. (σημ. 98), 112.

117. Ψάλτης, ό.π. (σημ. 41), 153, με επιφύλαξη < Μενέλαος. Στη συλλογή μου το βαφτιστικό φέρει στο εν χρήσει Δημοτολόγιο των Σερρών ο Μέγκλας (1878) Κηπουρός, ο οποίος μετοίκησε από την Αρκαδιούπολη της Ανατολικής Θράκης. Στο Δημοτολόγιο του 1934 ονομάζεται Μέγκλας Κηπουρός. Στο Δημοτολόγιο των Σερρών του 1934 είναι εγγεγραμμένη η χήρα Πολυχρονία (1862) Ηλιάδου του Μέγλα, η οποία μετοίκησε από τις Σαράντα Εκκλησιές της Ανατολικής Θράκης. Από τις Σαράντα Εκκλησιές κατάγονταν και ο Γεώργιος (1884) Μέγκλας του Μέγκλα. Η αδελφή του Χρυσή (1885) είναι στο Δημοτολόγιο του 1934 κόρη του Μέγλα Μέγγλα, όμως στο εν χρήσει Δημοτολόγιο κόρη του Μιχαήλ Μέγγλα, σε μια προσπάθεια προφανώς ταύτισεως με κάτι γνωστό και οικείο της άνευ νοήματος μορφής, η οποία μαρτυρείται και ως οικωνύμιο από την Ήπειρο, Συμεωνίδης (2010), στο λ. Στις Σέρρες ψήφισε το 1915 ο Μέγλος (1860) Χατζημέγλου του Γεωργίου. Ως επώνυμο το συναντώ και στο βιβλίο θανόντων του Δήμου Σερρών, όπου είναι εγγεγραμμένη στο έτος 1932 η Ευαγγελία (1857) Χατζημέγλα του Μιχαήλ, η οποία κατάγονταν από τις Σαράντα Εκκλησιές της Ανατολικής Θράκης. Στο Νέο Σκοπό έζησε ο Γεώργιος (1880) Μεγκλίδης του Θεοφάνη και η Αικατερίνη (Καντινιώ, 1876) Μεγκλίδη του Παρασκευά, οι οποίοι μετοίκησαν από το Σκοπό της Ανατολικής Θράκης. Στους εκλογικούς καταλόγους το επώνυμο Μέγκλης φέρουν 3 ψηφοφόροι στην Ορεινή Ναυπακτία, στην Ορεινή Πελοπόννησο 7 ονομάζονται Μέγκλιας, 1 Μεγκλής. Ότι η Μέγκλας δεν έχει καμία σχέση με το αρχαιοελληνικό Μενέλαος, αλλά πρόκειται περί αυθαιρέτου ταύτισεως λόγω φωνητικής συγγένειας σ' ένα τμήμα για έναν τύπο ο οποίος μετά την απομάκρυνσή του από την πηγή της δημιουργίας κατήντησε άνευ νοήματος, το βλέπουμε και στον εκλογικό κατάλογο στη δίγλωσση Ορεινή, όπου μόνον εκεί από ολόκληρη την επαρχία Σερρών οι συντάκτες του καταχώρησαν το βαφτιστικό Μενέλαος, εξευγενίζοντας το, προφανώς άνευ νοήματος γι αυτούς, βαφτιστικό Μιλένκος < Μίλ < Μιχαήλ, το οποίο συνηθίζονταν στο χωριό, βλ. Ζαϊμον, ό.π., 151. Ως Μενέλαος καταχωρήθηκαν στην Ορεινή 7 εκλογείς και 8 πατέρες εκλογέων. Δεν συζητώ φυσικά ότι το

Μέγκλας¹¹⁸, στην οποία αποβλήθηκε η ηχηρότητα και τα ομόηχα Μήκλως < Δημήτριος¹¹⁹, γυναικείο Μίκλιω¹²⁰.

Μπαΐρας ονομάζεται οικογένεια στο χωριό Εμιμανουήλ Παπάς, τα 6 μέλη της οποίας φέρουν στον εκλογικό κατάλογο την εξευγενισμένη μορφή Βαΐρας¹²¹. Δίχως να αποκλείω ότι η μορφή χρησιμοποιήθηκε και ως παρωνύμιο για να δηλώσει τον ορεσίβιο¹²², σκέφτομαι και μια δεύτερη, κατά τη γνώμη μου πιθανότερη εξέλιξη για την δημιουργία, η οποία όμως αμαυρώθηκε από τη φωνητική σύμπτωση με την ομόηχη τουρκικής προελεύσεως *μπαΐρι*, < bayir (= λόφος, χαμηλό βουνό, πλαγιά του βουνού).

Αν θεωρήσουμε ότι στη μορφή δεν κρύβεται η τουρκική λέξη, όπως και στην Βαγιάτας από το ίδιο χωριό δεν κρύβεται κατά τη γνώμη μου η ομόηχη τουρκική bayat (= προ πολλού ψημένος, π.χ. ψωμί, χαλασμένος, π.χ. ψάρι, μπαγιάτικο), μπορούμε να τα συνδέσουμε με το βαφτιστικό του ονοματοδότη και να υποθέσουμε ότι πρόκειται το πιθανότερο περί Ηπειρωτών μετοίκων, τα επώνυμα των οποίων λόγω της φωνητικής συμπτώσεως με κάτι γνωστό και οικείο δεν παρέστη ανάγκη να μεταβληθούν και στο νέο γλωσσικό περιβάλλον. Με αφαίρεση των αλβανι-

επώνυμο Μέγκλας μπορεί να έχει οποιαδήποτε σχέση με την ομόηχη νεοελληνική λέξη *μέγκλα* (= αρίστης ποιότητας).

118. Μπούτουρας, ό.π., 173, άνευ ταυτίσεως, επίσης από την Ανατολική Θράκη, Χατζηϊωάννου, ό.π., 303.

119. Μπούτουρας, ό.π., 62, ο οποίος υποθέτει τροπή *τλ > κλ*.

120. Χατζηϊωάννου, ό.π., 304.

121. Το επώνυμο Μπαΐρας μαρτυρείται από το Σουφλί, Μπάμιος, ό.π. (σημ. 35), 62, και τις Φέρες του Έβρου, σε ψηφοφόρους το συναντώ στο χωριό Δουμπιά της Χαλκιδικής, Κύμινα της Θεσσαλονίκης και τη Θεσσαλονίκη, στο Δήμο Αθηναίων το φέρει 1 εντόπιος εκλογέας και 2 πρόσφυγες, ως Μπαΐρης το φέρουν 3 εκλογείς στο Αρδαμέριο της Θεσσαλονίκης, 3 στην Ύδρα και 1 πρόσφυγας στο Δήμο Αθηναίων. Μπαγήρας ονομάζονται 2 αδέρφια εκλογείς στο χωριό Κλημέντιο της Ορεινής Κορινθίας, Παγήρας 1 πρόσφυγας εκλογέας στο Δήμο Αθηναίων. Πρβ. επίσης οικογένεια Καραμπαΐρης στο Νέο Σκοπό με καταγωγή από την Ανατολική Θράκη και τον ψηφοφόρο στην Ιερισσό της Χαλκιδικής με επώνυμο Μπαϊρτζής. Από σλαβόφωνο περιβάλλον μαρτυρούνται τα επώνυμα Βαΐρον, Βαϊρκον, Ζαϊμον (1994), 262. Ιδίας αρχής, με τη συνηθισμένη τροπή *ρ > λ*, υποθέτω πως είναι και το επώνυμο Μπαΐλας στο Δημοτολόγιο της Γαλάτιστας της Χαλκιδικής με καταγωγή από το γειτονικό Παλιόκαστρο, όπου στον εκλογικό κατάλογο ο διδάσκαλος Αργύριος (1889) και ο πατέρας του Αθανάσιος (1864) ονομάζονται Μπαΐλης (sic). Με προσθήκη της υποκοριστικής καταλήξεως -άκης μαρτυρείται το επώνυμο Μπαΐράκης, πρβ. και τα οικωνύμια Μπαϊράκ, Μπαϊρακλή, Μπαϊρακλί, Συμειωνίδης, ό.π. (σημ. 5), στα λ. Πιθανόν εδώ ανήκει εν μέρει και το ευρύτερα διαδεδομένο επώνυμο Μπαϊρακτάρης, από επίδραση και της τουρκικής λέξεως bayraktar (= σημαιοφόρος).

122. Πρβ. τον Δημήτριο, πατέρα του Βαρσάμη (1906) Κασάπη, στη Νικόκλεια της Νιγρίτας, ο οποίος ήταν γνωστός στην καθημερινή επικοινωνία ως μπαΐρας, διότι «ήταν νύχτα και μέρα στο βουνό» (προφορική έρευνα).

κής προελεύσεως επιθημάτων -ίρης και -at¹²³ αποκαθιστούμε μια αρχική Μπαής, παράλληλη της Μπάγιος¹²⁴, η οποία δημιουργήθηκε με τροπή π > μπ από επίδραση του ν της αιτιατικής του οριστικού άρθρου, του Παγή > το βα(γ)ή > ο Μπα(γ)ής. Το βαφτιστικό Παγής, Παγιός, γυναικείο Παγιού είναι μια εξέλιξη του Παναγιώτης¹²⁵.

Αναζητώντας στις πηγές ομότητα του άπαξ μαρτυρημένου στο αρχείο μου ονόματος Μπεσίκα¹²⁶, βαφτιστικού της μητέρας του κατοίκου του Νέου Σουλίου Σωτηρίου (1880) Καραλή, στην καθημερινή επικοινωνία ασφαλώς με βόρειο φωνηεντισμό Μπισίκα, εντόπισα και την ενδιαφέρουσα παρατήρηση γνωστού γλωσσολόγου για το οικωνύμιο Μπίσοβο¹²⁷. Το θεωρεί αναμφίβολα (λόγω της κατάληξως) σλαβικό παράγωγο μιας άγνωστης γι' αυτόν μορφής και υποθέτει ότι πρόκειται για ένα ξένο προσωνύμιο, το οποίο μήτε ελληνικό είναι μήτε σλαβικό.

Ασφαλώς ο έμπειρος μελετητής είχε κατά νουν μια μορφή Μπίσας, Μπίσιας, πρβ. και επώνυμα Μπισίνας¹²⁸, Μπεσίρης¹²⁹, η οποία βέβαια μπορεί να είναι και μια ηχηροποιημένη Πίσας, Πίσιας από επίδραση του ν της αιτιατικής του οριστικού άρθρου. Πράγματι συναντώ στο αρχείο μου τόσο το βαφτιστικό Μπίσας, που φέρει ο εκλογέας Μασλάρης (1858) του Δημητρίου στο χωριό Άνω Κουρφάλια της Θεσσαλονίκης¹³⁰, όσο και το βαφτιστικό Πίσιας, που φέρουν οι εκλογείς Μπαλαμώτης (1832) του Ιωάννη και Σαράντης (1849) του Ιωάννη στο βλαχοχώρι Περιβόλι των Γρεβενών. Σε σύνολο 933 εγγεγραμμένων του εκλογικού καταλόγου του

123. Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 5), πολλαχού, επίσης Ι. Σταμνόπουλος, Βόλτες ονοματολογικές, Αθήνα 1929, 197, ο οποίος θεωρεί την δάνεια από τα αρβανίτικα και τα βλάχικα κατάληξη -ίρης υποκοριστική.

124. Κ. Σπανός, «Ένα μετεωρίτικο χειρόγραφο του 18^{ου} αιώνα», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 8 (1985) 24-46, εδώ 24.

125. Μπούτουρας, ό.π., 95, ο οποίος ωστόσο, 88, ταυτίζει τις εξευγενισμένες μορφές, β < b, Βαής, Βαγής, Βαΐτσες κ.λπ. με την ομότητα γιορτή των Βαΐων από την ορθόδοξη χριστιανική παράδοση.

126. Ως επώνυμο το φέρει στο αρχείο μου οικογένεια στα Βρασνά της Θεσσαλονίκης με κατάγωγή από το βλαχοχώρι Λάιστα της Ηπείρου, Μπεσίκης ονομάζεται εκλογέας στο Ζαγκλιβέρι της Θεσσαλονίκης.

127. M. Vasmer, *Die Slaven in Griechenland*, Βερολίνο 1941, σ. 185.

128. Οικονόμου, ό.π., 620.

129. Το επώνυμο δημιουργήθηκε κατά τη γνώμη μου με την προσθήκη στην Μπίσας, Μπίσιας του επιθήματος -ίρης και συνέπεσε φωνητικά με την τουρκική λέξη *besir* (= προφήτης), πρβ. και βαφτιστικά Μπεσέρου, Παρχαρίδου-Αναγνώστου, ό.π. (σημ. 40), 290, Πισέρα, ΚΑΠ (1928), Μ1, 144, Προφήτης, Σκανδαλίδης, ό.π., (σημ. 39), 79, Κ. Σπανός, «Οι θεσσαλικοί οικισμοί και τα ονόματα των αφιερωτών τους στην πρόθεση 421 του Μεγάλου Μετώρου, 1592/93-19ος αι.», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 34 (1998) 56-148, εδώ 63.

130. Το επώνυμο φέρουν στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια βλάχικες οικογένειες στο Μέτσοβο και εκλογείς στην Αργολίδα, την Ηλεία και την Ευρυτανία, Μπίσης ονομάζεται δημότης της Καρδίτσας.

1915 στο Περιβόλι το φέρουν ως πατρώνυμο 15 εκλογείς που ανήκουν σε 8 οικογένειες, ανάμεσα σ' αυτούς και ο Στέργιος (1874) Μπαλαμώτης, του οποίου ο πατέρας Πίσιας ονομάζεται στο Δημοτολόγιο του χωριού Μιχαήλ¹³¹.

Νομίζω ότι δεν υπάρχει λόγος να αμφισβητήσουμε την ορθότητα της προσαρμογής της Πίσιας < Μίσιας < Μιχαήλ στο νέο γλωσσικό περιβάλλον, καθώς τα ιστορικά δεδομένα μεταβλήθηκαν μετά το 1913, αρκεί να λάβουμε υπόψη μας την εναλλαγή των χειλικών και την αποβολή της ηχηρότητας, $\mu > \mu\pi > \pi$, η οποία είναι αρκούντως μαρτυρημένη¹³², πρβ. τις μορφές του Δημήτριος Πήτρης, Ποτιός¹³³, Πουτός¹³⁴, Πατάκος¹³⁵, Πουτιός, Ποντούλας, Πατούλης¹³⁶ και τις παράλληλες Μοτός¹³⁷, Ματούλης¹³⁸. Εφόσον έχουμε υπόψη μας την ανωτέρω εξέλιξη, με το όνομα του αρχαγγέλου πρέπει πρωτίστως να ταυτίσουμε και τα επώνυμα Μπίσκας, Μπίσκος, Μπισκίνης, Μίσκας, Μισκής, Μισκάρης, παρά τη φωνητική τους συγγένεια με τις ομόηχες σλαβικές λέξεις *biška* (= γουρούνα)¹³⁹ και *miška* (= ποντίκι)¹⁴⁰.

Είναι κοινώς παραδεκτό και το έχω παρατηρήσει κατ' επανάληψη στην προφορική μου έρευνα ότι, όταν οι άνθρωποι αλλάζουν τόπο κατοικίας, προσαρμόζουν συνήθως στα νέα δεδομένα και τους ξενικούς τύπους ονομάτων, τους οποίους μεταφέρουν από την ιδιαίτερη πατρίδα τους. Εφόσον η μετοικεσία συνοδεύεται και από αλλαγή γλωσσικού περιβάλλοντος, η προσαρμογή γίνεται είτε με μετάφραση του πρωτοτύπου, εφόσον αυτό είναι κατανοητό και στο νέο περιβάλλον, είτε με

131. Από το Ζαγόρι της Ηπείρου μαρτυρείται το γυναικείο βαφτιστικό Πίσιο, Μπούτουρας, ό.π., 174, επισκέπτρια της μονής της Εικοσιφίνισσας από το γειτονικό Μύρκινο του νομού Σερρών ονομάζεται Πίσκω, Σαμαρά, ό.π., σ. 67.

132. Η εναλλαγή των χειλικών είναι ευρύτερα διαδεδομένη στη Νότια Βαλκανική, Π. Φουρίκης, «Συμβολή εις το τοπωνυμικόν της Αττικής», *Αθηνά* 41 (1929) 77-178, εδώ 97, Κ. Οικονόμου, *Τα οικωνύμια του νομού Ιωαννίνων*, Ιωάννινα 2006², σ. 296, Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 5), πολλαχού.

133. Μπούτουρας, ό.π., 63.

134. Ν. Ντάβανος, *Λιτουχορνή ντουπιουλαλιά*, Λιτόχωρο 1999, σ. 241.

135. Κ. Λιάπης, *Πηλιορείτικα και βοιωτικά ανθρωπωνύμια*, Βόλος 2015, σ. 29.

136. Β. Μπάκας, «Υποκοριστικά και λαϊκοί τύποι των βαπτιστικών ονομάτων στα Αμπελάκια», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 34 (1998), 31.

137. Μπούτουρας, ό.π., 63.

138. Πασχαλούδης, ό.π. (σημ. 52), στο λ.

139. Στο ανάλογο περιβάλλον ταυτίστηκε και με τη σλαβική λέξη *biser* (= μαργαριτάρι), Πδεν, ό.π. (σημ. 48), Ζαίμων, ό.π. (σημ. 48), στα λ. Από την προφορική μου έρευνα στο δίγλωσσο Στρυμωνικό παραθέτω και τη μητέρα του Πέτρου (1898) Λαζάρου, η οποία είναι επίσημα καταχωρημένη στο Δημοτολόγιο ως Μαργαρίτα, όμως στην καθημερινή επικοινωνία ήταν γνωστή ως Μπισέρου. Βλ. επίσης γυναικείο βαφτιστικό Μπίσερα, Π. Κούφης, *Λαογραφικά Άλωνα-Αρμενσκο Φλώρινας*, Αθήνα 1994, σ. 52.

140. Βλ. και Ταχινοζλής, ό.π. (σημ. 9), στο επώνυμο Μίσκας.

φωνητική προσαρμογή τουλάχιστον σε ένα μέρος. Έτσι ο Τράικος εξελίσσεται σε Πέτρος, ο Ζάπρος σε Σταμάτης, ο Ξεφτέρης σε Λεφτέρης, ο Στογιάνης συνηθέστερα σε Ιωάννης, αλλά και σε Σταμάτης, Στέργιος. Γι αυτό μου προκάλεσε εντύπωση που δεν συνέβη το ίδιο και με το αρκετά συνηθισμένο (25^ο στη σειρά προτιμήσεως) στα Νταρνακοχώρια βαφτιστικό Μποζή, που φέρουν στα Δημοτολόγια συνολικά 38 γυναίκες, εκ των οποίων οι 23 είναι εγγεγραμμένες με βόρειο φωνηεντισμό, άτονο *ο > ου*, ως Μπουζή, 1 ως Βοζή¹⁴¹. Το βαφτιστικό απουσιάζει από τα ελληνόφωνα χωριά της Νιγρίτας και του Παγγαίου και υπέθεσα αρχικά ότι ανήκε σε γυναίκες νύφες, οι οποίες το έφεραν από αλλόγλωσσο/σλαβόφωνο περιβάλλον. Σήμερα δεν χρησιμοποιείται. Οι προς τιμήν τους νεώτερες ονομάστηκαν Χρυσή, Χρυσούλα, Χριστίνα¹⁴².

Εκτός από την Μπουζή μαρτυρούνται στα εν λόγω χωριά και τα ομόηχα βαφτιστικά Μποζιώτης (1), γυναικείο Μπουζιώτα (1)¹⁴³, τα οποία όμως δεν συναντώνται σε σλαβόφωνο περιβάλλον. Νομίζω πως η αντίφαση αίρεται, αν λάβουμε υπόψη την μαρτυρία από την Δυτική Μακεδονία, από όπου είναι γνωστή η ριζικά συντετηγμένη μορφή Μπουζιώτας, Μπζιώτας, Βουζιώτας < Παναγιώτης¹⁴⁴, στην οποία το πολυσύλλαβο όνομα υπέστη τροπή *γ > ζ* πριν από πρόσθιο φωνήεν, ηχηροποίηση του αρχικού χειλικού από επίδραση του *ν* της αιτιατικής του οριστικού άρθρου, *π > μπ*, χείλωση *α > ου* και κατόπιν αποβολή του ατόνου πλέον *ου* (Μπζιώτας), ενώ εξευγενισμένη, με τροπή *μπ > β*, είναι η μορφή Βουζιώτας. Το προστάδιο αυτών πριν την ουράνωση είναι το επώνυμο Μπουγιώτας¹⁴⁵. Μαρτυρούνται επίσης τα ανδρικά βαφτιστικά

141. Το ομόηχο ανδρικό Μποζιάνης μαρτυρείται ως Βοζιάνης (1), Βοζιανούδης (1), Μπόγιος (1) συνολικά 4 φορές. Είναι χαρακτηριστικό διγλώσσων χωριών του νομού και ταυτίζεται με το όνομα Βόγ-dan (= ο δοθείς υπό του θεού), το οποίο πριν από πρόσθιο φωνήεν έχει τη μορφή Βόž-, Ζαίμον, ό.π., σ. 24, όπου παρατίθεται ένα πλήθος μορφών. Πρόκειται κυρίως περί μεταφραστικού δανείου, πρβ. τα αντίστοιχα ελληνικά ονόματα Απόστολος, Θεόδωρος, Θεοδόσιος, Θεοχάρης, Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 48), σ. 43.

142. Για την ταύτιση των μορφών με το βαφτιστικό Χρήστος στο νομό Σερρών βλ. Ταχινοζλής, ό.π. (σημ. 9), σ. 89, στο επώνυμο Γούσιος.

143. Μποζιώτης ονομάζονταν ο πατέρας του Δημητρίου (1861) Αλεξούδα στο Άγιο Πνεύμα, Μπουζιώτα η μητέρα του Φωτίου (1872) Σκόδρα στο χωριό Εμμανουήλ Παπάς. Μαρτυρείται και ως επώνυμο. Στο Χρυσό έζησε ο Παναγιώτης (1857) Μπουζιώτης του Δημητρίου. Το επώνυμο είναι ευρύτερα γνωστό. Στο αρχείο μου το φέρουν συνολικά 16 εκλογείς στην Ορεινή Πελοπόννησο, όπου επίσης 3 εκλογείς ονομάζονται Μπουζιοτόπουλος. Παραθέτω και τις παράλληλες Μπουζιώτης /Μπουτζέτης, που φέρουν μέλη της ίδιας οικογενείας στο βλαχοχώρι Λιβάδι του Ολύμπου.

144. Βέλκος, ό.π., 41, 136.

145. Το φέρε 1 οικογένεια στη Νιγρίτα και 1 στην Τερπνή με καταγωγή από την Βαρβάρα της Χαλκιδικής.

Παζιώτης, Μπατζιώτας¹⁴⁶.

Επειδή τέτοιες μορφές απομακρύνθηκαν πάρα πολύ φωνητικά από την πηγή της δημιουργίας τους και κατήντησαν άνευ νοήματος, ταυτίστηκαν, τουλάχιστον εν μέρει, με το ομόηχο σλαβικό βαφτιστικό σε περιοχές επικοινωνίας των δύο γλωσσών, όπως ο νομός Σερρών, και συνετέλεσαν στην ευρύτερη διάδοση αυτού. Νομίζω ότι σ' ένα μέρος αυτών, ανεξαρτήτως γλωσσικού περιβάλλοντος, πρέπει να αναγνωρίσουμε το πολύ αγαπητό σ' ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο Παναγιώτης, Παναγιώτα και όχι αποκλειστικά και μόνον την σλαβική προέλευση, πολύ περισσότερο σε περιοχές της Νότιας Ελλάδας.

Στο Άγιο Πνεύμα έζησε ο Βασίλειος (1849) Μαντιός του Αποστόλου, ο οποίος στην καθημερινή επικοινωνία ήταν γνωστός ως χατζη Μπατσιώτας. Δεν γνωρίζω αν πρόκειται για τοπική ταύτιση λόγω φωνητικής συμπτώσεως σε ένα τμήμα ενός λαϊκότροπου τύπου, ο οποίος κατά την επίσημη καταγραφή ταυτίστηκε αυθαίρετα με τον γνωστό άγιο από την ορθόδοξη εκκλησιαστική παράδοση, όμως μια τέτοια εξέλιξη προϋποθέτει τροπή του αρκτικού εξακολουθητικού σε στιγμικό, β > μπ, τροπή του μεσοφωνηεντικού εξακολουθητικού συριστικού σε στιγμικό, σ > τσ, και προσθήκη σε μια συντομευμένη μορφή της ιταλικής προελεύσεως μεγεθυντικής καταλήξεως -otto¹⁴⁷. Όσο γνωρίζω, μόνον στα εν λόγω χωριά τα γυναικεία χαϊδευτικά Μπατσή, Μπατσιούδα, Μπατσικά, το χαϊδευτικό Μπατσικά στο Μικρό Σούλι και σποραδικά σε χωριά του Παγγαίου, ταυτίζονται με το βαφτιστικό Βασιλική.

Επειδή δεν είναι δυνατόν αυτό να συμβαίνει μόνον σε έναν τόπο, πιστεύω ότι πρόκειται εν μέρει και για την ανωτέρω εξέλιξη του Παναγιώτης, η οποία μετά την ριζική σύντμηση ταυτίστηκε αυθαίρετα με ένα όνομα γνωστό και αγαπητό που πλησίασε φωνητικά. Τις αναγνωρίζω, δίχως την ηχηροποίηση, στα γυναικεία ονόματα Πατσώ, Πατσούλα, Πατσιώ, ανδρικό Πατσή, Πατσώνης, τα οποία ταυτίζονται με το βαφτιστικό Παρασκευή¹⁴⁸, βρίσκονται όμως φωνητικά εξίσου κο-

146. Κ. Σπανός, «Τα ονόματα των Λαμιέων στην πρόθεση της Μονής της Ρεντίνα 1640-1660», *Φθιωτικά Χρονικά* 18 (1997) 78-91, εδώ 80, Κλήμος, ό.π., (σημ. 101), 357. Ως επώνυμο μου είναι γνωστό από την Εύβοια, όπου 5 εκλογείς ψήφισαν το 1865 στον Δήμο Αιγαίων της Χαλκίδας (Μπατζιώτης), και από την Μεσσηνία, όπου στον Δήμο Ανδάνης ψήφισε ο Αγγελής (1810) Μπατζιωτόπουλος του Παζιώτη. Δίχως την ηχηροποίηση στην πρώτη συλλαβή το φέρουν ως Παζιώτης 14 εκλογείς στο Άργος και την Ορεινή Κορινθία, 1 στη Μαντινεία ονομάζεται Παζιωτάκης. Εκεί ψήφισε και ο Παζιότης (1799) Παπαγεωργακόπουλος του Γεωργάκη. Ο εκλογέας Σταύρος (1844) Σταυρόπουλος του Παζιώτη στο Δήμο Υσιών του Άργους ονομάζεται στον εκλογικό κατάλογο του 1875 και Μπαζιώτης.

147. Μηνάς, ό.π. (σημ. 25), 144.

148. Μπούτουρας, ό.π., 80.

ντά στο Παναγιώτης, όπως και τα Πάτσης¹⁴⁹, Πάτσιος¹⁵⁰, γυναικεία Πάτζιω, Πάτζω¹⁵¹.

Το επώνυμο Νέγκατας, το οποίο φέρει 1 οικογένεια στο χωριό Εμμανουήλ Παπάς, μου είναι άγνωστο από αλλού. Απουσιάζει επίσης από τον ΟΤΕ. Πρόκειται κατά τη γνώμη μου για μια εξέλιξη βαφτιστικού με ν στο θέμα του, όπως τα πολύ αγαπητά Ιωάννης, Κωνσταντίνος > Νίνος¹⁵², Νένος¹⁵³ > Νέγκας¹⁵⁴, με την προσθήκη του επιθήματος -κος/-κας¹⁵⁵, διευρυμένη με το αλβανικής προελεύσεως επίθημα -at(i), με το οποίο σχηματίζονται ονόματα που δηλώνουν το γένος και τη φυλή¹⁵⁶.

149. Μπούτουρας, ό.π., 138.

150. Δ. Πετρόπουλος, «Λαογραφικά Σκοπέλου-Πέτρας-Σαμοκοβίου Ανατολικής Θράκης», *Αρχείον του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού* 8 (1941-1942) 174-95, εδώ 174, < Παναγιώτης.

151. Μαρτυρούνται από τη Δυτική Μακεδονία 19 και 2 φορές αντίστοιχα, Χατζηϊωάννου, ό.π., 311.

152. Μπούτουρας, ό.π., 74, (< Κωνσταντίνος), G. Weigand, «Die bulgarischen Rufnamen, Ihre Herkunft, Kürzungen und Neubildungen», *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig*, Nr. 26-29 (1921) 104-192, εδώ, 126, (Nin < Κωνσταντίνος). Στους εκλογείς το επώνυμο έχει τις μορφές Νίνας, Νίνος, Νίνης, Νινής, Νινιός, Νινιάκης, Νινιάρας, Νινιούρης, Νινούσης.

153. Στάθη, ό.π. (σημ. 44), σ. 176, 179, από την Ανατολική Θράκη, Κ. Σπανός, «Τα ονόματα των αφιερωτών από το Λεσκοβίτι της Βορείου Ηπείρου στην πρόθεση 215 της μονής Βαρολάμι (1613/14)», *Παρνασσός* 35 (1993), 205-16, εδώ 211, Κ. Σπανός, «Η πρόθεση της μονής Αναλήψεως Ελασσόνας. Οι οικισμοί και τα ονόματα των αφιερωτών τους (Νέα στοιχεία για την πατρίδα του Ιωσήφ των Ρωγών (1803)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 64 (2013) 305-334, εδώ, 319, με τροπή ι > ε λόγω του τόνου και γειτνιάσεως με το ν. Εφόσον τη μορφή έφερε μέτοικος από αλλόγλωσσο περιβάλλον, υποθέτω τροπή ë > ε, Φουρικής, ό.π. (σημ. 132), 145. Δεν μπόρεσα να ελέγξω αν ήταν αδελφια ο Γεώργιος (1905) Καϊσίδης του Ιωάννη, ο οποίος μετοίκησε από το Ζαλούφι της Ανατολικής Θράκης στο χωριό Σάκκος του Έβρου, η Ξανθή (1896) Καϊσίδου, κόρη του Νένου, και η Αγγελική (1900) Καϊσίδου, επίσης κόρη του Νένου, οι οποίες μετοίκησαν από το Ζαλούφι στο Ρήγιο του Έβρου. Οι κάτοικοι του Μεγάλου Ζαλουφίου ήταν χριστιανοί Αρβανίτες.

154. Το επώνυμο Νέγκας, το οποίο θεωρεί ξενικό ο Τ. Γιοχάλας, Ύδρα, *λησμονημένη γλώσσα*, τ. 1-2, Αθήνα 2006, σ. 129, < negare (= αρνούμαι, απαρνούμαι), φέρουν στο αρχείο μου 1 εκλογέας στη Θεσσαλονίκη, 10 στη Ζάκυνθο, 6 στην Πελοπόννησο και 16 στην Ύδρα. Στα Δημοτολόγια 1 οικογένεια από την Ανατολική Θράκη ονομάζεται Νέγκος, 2 Νέγκογλου, 1 Νεγκάκης, 1 Νεγκούδης, 1 εκλογέας στη Λακωνία Νιγκίνας, 4 προσφυγικής καταγωγής στο Δήμο Αθηναίων Νιγκολής, 1 οικογένεια στον Πεντάλοφο της Κοζάνης ονομάζεται Νέγιος. Από την ίδια περιοχή μαρτυρείται και γυναικείο βαφτιστικό Νέζω (5 φορές), Χατζηϊωάννου, ό.π., 307. 1 οικογένεια από το Κίτς Ντερβέν της Νικομήδειας ονομάζεται Νεγίτζογλου, 1 γυναίκα από την Ανατολική Θράκη φέρει το βαφτιστικό Νέγιω, Στάθη, ό.π. (σημ. 44), 192. Με αποβολή της ηχηρότητας συναντώ στο αρχείο μου το επώνυμο Νέκες, το οποίο φέρει οικογένεια εντοπίων στο Ροδολίβος του Παγγαίου, στον ΟΤΕ τα επώνυμα Νέκιος, Νέκογλου.

155. Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 48), 27.

156. Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 5), αρ. 4.454.

Πρβ. και Νήγκα < Νήνα < Ειρήνη¹⁵⁷, επίσης το επώνυμο Νιγκούδης, που κληροδότησε στους απογόνους του στο Βερτίσκο της επαρχίας Λαγκαδά Θεσσαλονίκης ο Κωνσταντίνος Γκιγκούδης, πατέρας του Στρατή (1870) Νιγκούδη, για το οποίο σκέφτομαι μια περαιτέρω εξέλιξη του Κωνσταντίνος > Νίνος > *Νίγκος > Νιγκούδης με την προσθήκη της χαρακτηριστικής των βορείων ιδιωμάτων υποκοριστικής καταλήξεως -ούδης. Φωνητικά κοντά βρίσκονται και τα οικωνύμια Νεγκαράδες, Νέγια, Νεγάδες¹⁵⁸. Οι Νίνκο, Νέπκο, Νέγο μαρτυρούνται ως βαφτιστικά και από σλαβόφωνο χώρο¹⁵⁹. Υποθέτω πως τέτοιες μορφές ονομάτων ταυτίστηκαν λόγω φωνητικής συγγένειας σε περιοχές επικοινωνίας των δύο γλωσσών με την ομόηχη σλαβική λέξη πέγα (= τρυφερότητα) και δημιούργησαν την αντίστοιχη παράσταση¹⁶⁰. Ιδίας αρχής, με την προσθήκη του υποκοριστικού επιθήματος -co/-čo¹⁶¹, θεωρώ και το βαφτιστικό Νέντσος < Νένος < Νίνος με τροπή ι > ε κοντά στο ν¹⁶².

Στη συνοικία των Βλάχων στη Βλάστη έζησε ο Τουλίκας Νέγκουρα¹⁶³, το επώνυμο του οποίου αναμφιβόλως δημιουργήθηκε με την προσθήκη της μεγεθυντικής καταλήξεως -ουρας στη μορφή Νέγκα. Επειδή όμως αυτό μου είναι άγνωστο από αλλού και απουσιάζει επίσης από τον ΟΤΕ, σκέφτομαι ότι με αποβολή του ατόνου ου εξελίχθηκε περαιτέρω και πλησίασε φωνητικά την ομόηχη λέξη νέγρος (= μαύρος). Το επώνυμο Negri, πρβ. και Νέγκρος¹⁶⁴, Νεγκρέσης¹⁶⁵, είναι βεβαίως και ιταλικό, όμως αυτό δεν σημαίνει ότι όλες οι μαρτυρίες του επωνύμου Νέγρης στον ελληνικό χώρο πρέπει να αναχθούν σε μία πηγή¹⁶⁶. Με μια

157. Μ. Αποστολίδης, «Η ιερά της Φιλιππουπόλεως Μητρόπολις και οι κώδικες αυτής», *Αρχαίον του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού* 5 (1938-1939) 1-86, εδώ 28.

158. Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 5), στα λ.

159. Пčен, ό.π., Zaimon, ό.π., στα λ.

160. Zaimon, ό.π., σσ. 64, 65, Οικονόμου, ό.π. (σημ. 43), 340, στο οικωνύμιο Νεγκάδες. Πρβ. και οικωνύμιο Negovan/Legovan, Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 5), στο λ. Λιγκοβάνη. Φαίνεται πως η σλαβική λέξη ήταν γνωστή και στην περιοχή μας, όπως φανερώνει το ρήμα νεγκάζω (= βάζω ξύλα και ξεσκαλιζώ τη φωτιά, προσέχω το φαγητό που βράζει), Αμπατζής, ό.π. (σημ. 52), 34, πρβ. επίσης και νίγαντος (= περιποιημένος, προκομένος), Σπίντιος, ό.π. (σημ. 60), 43.

161. Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 48), 32.

162. Το βαφτιστικό Νέντσος φέρει στο Δημοτολόγιο της Παλαιοκόμης ο Σαρακατσάνος την καταγωγή πατέρας της Χρυσής (1903) Ρέστα, ο οποίος στην ταυτότητα της κόρης του ονομάζονταν Αναστάσιος, βλ. αναλυτικά Ταχινοζλής, ό.π. (σημ. 2), 136. Πρβ. και πολυάριθμα ομόηχα βαφτιστικά σε σλαβόφωνο χώρο, Zaimon, ό.π., 167.

163. Σιώκης-Παράσχος, ό.π. (σημ. 78), 28.

164. Το φέρει 1 εκλογέας του Δήμου Αθηναίων προσφυγικής καταγωγής.

165. Το φέρουν 3 εκλογείς στην Ορεινή Αργολίδα το 1875.

166. Στον ΟΤΕ αφθονεί στην Αττική και στο αρχαίο μου το φέρουν 2 αδέρφια ψηφοφόροι στην Άνδρο, 1 στη Σύρο και 4 αδέρφια ψηφοφόροι στο νομό Κορίνθου, 2 στη

τέτοια πρόταση μπορούμε να ερμηνεύσουμε εν μέρει, με εκθήλυνση και αποβολή του γ στο σύμπλεγμα, και την έντονη μαρτυρία του επωνύμου Νέρης, < Νέγρης, στην Άνδρο και την Αττική¹⁶⁷ και την σημείωση στον εκλογικό κατάλογο του 1924 του Δήμου Αθηναίων, όπου στην εγγραφή του Χαριλάου (1859) Νέρη του Αντωνίου είναι καταχωρημένη και η παρατήρηση *ουχί Νέγρης*, η οποία ολοφάνερα υποδηλώνει τη σύγχυση των δύο τύπων στην καθημερινή επικοινωνία.

Επειδή οι μαρτυρίες για μια μορφή των Ιωάννης, Κωνσταντίνος είναι σχετικά περιορισμένες, σκέφτομαι ότι και τα επώνυμα Λίγκας, Λίγγας, Λίγκος, Λίγγος, Λίγκαρος, Λίγκρος και τα πάμπολλα ομόηχα αποτελούν εν μέρει περαιτέρω εξέλιξη με ανομοίωση στο σύμπλεγμα $v-n > v-\lambda$ ¹⁶⁸, ενώ με ανομοίωση στο σύμπλεγμα $v-n > v-\mu$ η Νέντσος > Νέμτσας και λόγω φωνητικής συγγενείας ταυτίστηκε με τους Γερμανούς, < σλαβ. *némski*, -α, -ο (= γερμανικός), πρβ. και οικωνύμιο Νεμτίτσα¹⁶⁹ και το ομόηχο βαφτιστικό Νέμτσο¹⁷⁰. Θεωρώ τελείως απίθανο πως είχε οποιαδήποτε σχέση με Γερμανούς και γερμανική παρουσία ο Κωνσταντίνος Νέμτσας και ο γιος του Βελίκης (1904), οι οποίοι έζησαν στην ορεινή

Ζάκυνθο ονομάζονται Νέγρος, πρβ. και οικωνύμιο Νεργάδες στην Ήπειρο, Συμεωνίδης (2010), στο λ., Ανέγρος ονομάζονται 2 αδέρφια εκλογείς στην Ορμύλια της Χαλκιδικής. Σημειώνω και το επώνυμο εκλογέα Νέργου στο Δήμο Σκιάθου, για το οποίο υποθέτω ότι δημιουργήθηκε με μετακίνηση του ρ . Νομίζω ότι δεν πρόκειται για τυπογραφικό λάθος, διότι στον ΚΑΠ (1928), συναντώ τα επώνυμα Νεργίζογλου, Νεργίσογλου, Νεργισιάδης, τα οποία φέρουν πρόσφυγες από το Κιζ Ντερβέν της Μικράς Ασίας. Στα Δημοτολόγια των χωριών Βαλτοτόπι του Κιλκίς και Νικομηδινό της Θεσσαλονίκης ονομάζονται Νεργισίδης (ο ανωτέρω Νεργισιάδης), Νεργίζογλου. Απουσιάζει από τα Δημοτολόγια η Δέσποινα Νεργιάτσογλου του Αβραάμ, Ν, 20. Οι κάτοικοι του χωριού κατάγονταν από την περιοχή της Οχρίδας και διατήρησαν μέχρι την μετοικεσία τους ένα μεγάλο μέρος του σλαβικής προελεύσεως λεξιλογίου, Ν. Βερβερίδης, *Λεξικό του γλωσσικού ιδιώματος των Κιζ-Δερβενιωτών Μικράς Ασίας*, Σιδηρόκαστρο 2015. Κρητικό είναι το επώνυμο Νιργιανός, Νιργιανάκης, Χρ. Τσικριτσή-Κατσιανάκη, «Τοπωνύμια από οικογενειακά ονόματα» *Αμάθεια* 22-23 (1975) 32-98, εδώ 66. Στον ΟΤΕ συναντώ και τα επώνυμα Νεργίτζης, Νιργιωτάκης.

167. Το φέρουν αντίστοιχα 20 και 23 εκλογείς. Πλην αυτών μόνον ένας πρόσφυγας στον εκλογικό κατάλογο του 1924 του Δήμου Αθηναίων φέρει το επώνυμο Νέρος, Νέρας ονομάζεται 1 οικογένεια στο βλαχοχώρι Αμάραντος των Τρικάλων, Ανερούσος 8 εκλογείς στο Κόρθιον της Άνδρου. Μου είναι άγνωστο από αλλού. Πιο διαδεδομένες είναι οι μορφές με μετακίνηση του τόνου, Νερούλης, Νερούλιας, Νερούτσος, Νεράντζης κ.λπ., βλ. και Ταχινοζλής, *ό.π.* (σημ. 2), 135 κ.ε.

168. Ν. Ανδριώτης, *Ετυμολογικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη (1983³), στο λ. Οι *Lingo*, *Línka*, *Línko* μαρτυρούνται από σλαβόφωνο περιβάλλον ως βαφτιστικά, *Pšev*, *ό.π.*, *Zaimon*, *ό.π.*, στα λ. Πρβ. και την αντίστροφη εξέλιξη, *Λάζαρος* > *Νάζαρος*, *Αποστολόπουλος-Ανδρεάδης*, *ό.π.* (σημ. 43), 111.

169. Συμεωνίδης, *ό.π.* (σημ. 5), στο λ.

170. *Zaimon*, *ό.π.*, 167.

δίγλωσση Φαιά Πέτρα στα βόρεια του νομού¹⁷¹. Σε αποβολή της ηχηρότητας σε μια Λίγκας, Λίγγος και προσαρμογή της ορθογραφίας προς το ομόηχο τετράποδο οφείλει πιθανόν εν μέρει τη δημιουργία του και το όνομα Λύκος¹⁷².

Το επώνυμο Ξακουστός φέρει 1 οικογένεια, η οποία έζησε στο χωριό Εμμανουήλ Παπάς. Είναι βέβαια ελκυστική η υπόθεση πως πρόκειται περί παρωνυμίου για κάποιο άτομο με ξεχωριστό κύρος, όμως αυτό μαρτυρείται και ως βαφτιστικό, αφού έτσι ονομάζεται ο πατέρας του εκλογέα Δημητρίου (1859) Παλιάτσιου στο Νέο Σούλι. Μαρτυρείται και γυναικείο βαφτιστικό Ξακουστή¹⁷³, επίσης Ξάκω < Ξακουστή¹⁷⁴. Λαμβανομένης υπόψη της σπανιότητας της μορφής, πιστεύω πως πρόκειται για προσαρμογή προς το γνωστό και οικείο, λόγω φωνητικής ομοιότητας σε ένα μέρος, μιας μορφής βαφτιστικού, η οποία ενδεχομένως και κατά την αλλαγή γλωσσικού περιβάλλοντος κατήντησε άνευ νοήματος, πρβ. και (Ξε)φτέρης > (Λε)φτέρης¹⁷⁵. Η Ξάκω θα μπορούσε να είναι η σύζυγος ενός Κωστάκη, Χρηστάκη > Κ(ω)στ(τ)άκω¹⁷⁶, *Χ(ρη)στ(τ)άκω > Ξάκω, πρβ. βαφτιστικά Ξάντινον < Κωνσταντίνος¹⁷⁷, Ξάφης

171. Στους εκλογείς μαρτυρείται μόνον 1 φορά το επώνυμο Νέμτος στην Ορεινή Φθιώτιδα. Στον ΚΑΠ (1928), ό.π., συναντώ τα επώνυμα Νεμτσάκης, Νεμτσίδης, Νιμτσουδής από την Ανατολική Θράκη, Νεμτσιόγλου από την Καππαδοκία. Σημειωτέον ότι και στα τούρκικα Nemçe, Nemse (= απαρχ., Γερμανός, Αυστριακός).

172. Βλ. και βαφτιστικό Λύκος, Μπούτουρας, ό.π., 42, Σ. Βασιλείου, *Το ονομαστικόν στη Μακεδονία (1750-1900)*, μεταπτυχιακή εργασία, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 167, γυναικείο Λυκούδα, Πουλίτσας, ό.π. (σημ. 46), 96. Βλ. και ανωτέρω, σημ. 160.

173. Μπούτουρας, ό.π., 164, Γριτσόπουλος, ό.π. (σημ. 29), 372, Χουρμουζιάδης, ό.π. (σημ. 25), 312. Στα Δημοτολόγια Ξακουστή ονομάζονται 5 γυναίκες από την Ανατολική Θράκη και 1 από τη Μικρά Ασία. Στον ΚΑΠ (1928), ό.π., 6 γυναίκες από την Ανατολική Θράκη φέρουν το βαφτιστικό Ξακουστή, 2 Εξακουστή, 2 άνδρες από την ίδια περιοχή φέρουν το επώνυμο Ξακουστός, 1 Ξακόπουλος, 1 Ξακίδης, 1 Εξακουστός, από τα Κορόξενα της Χαλδίας κατάγονταν η οικογένεια Εξακουστίδης, από το Ικόνιο η Εξακουστός. Περαιτέρω το επώνυμο Ξακουστός φέρει οικογένεια στο Οφρύνιο της Καβάλας με καταγωγή από τη Μικρά Ασία, Ξάκης ονομάζονται 2 ψηφοφόροι στο Παλαιόκαστρο και 17 στον Ταξιάρχη της Χαλκιδικής, Ξακουζάς 2 ψηφοφόροι στο χωριό Ζαχάρω του νομού Ηλείας, Ξακουστής 1 εντόπιος στο Δήμο Αθηναίων, εγγεγραμμένος στον ΚΑΠ (1928) με καταγωγή από τη Σωζόπολη του Πόντου Αξακουστίδης.

174. Γριτσόπουλος, ό.π., 372, επίσης στο αρβανιτοχώρι Κούβελα της Μεσσηνίας, Σ. Παπαδόπουλος, *Κούβελα, ορεινό χωριό της επαρχίας Τριφυλλίας νομού Μεσσηνίας*, Αθήνα 1997, σ. 117. Βλ. και ομόηχες μορφές ανωτέρω στην Αζαρλίς.

175. Προφορική έρευνα στα εν λόγω χωριά. Ελευθέριος ονομάστηκε ο εγγονός προς τιμήν του παπού Ξεφτέρη.

176. Βασιλείου, ό.π., 163.

177. Ταχινοζλής, ό.π. (σημ. 2), 142. Παραθέτω και τα ζεύγη Ξαντινίδης ή Κωνσταντινίδης, Ξαντινίδης ή Κωσταμπάσογλου, που φέρουν στον ΚΑΠ (1928), ό.π., πρόσφυγες από την Χαλδία.

< Χρυσάφης, Ξαΐδα ή Χρυσαΐδα¹⁷⁸. Στον ΟΤΕ συναντώ τα επώνυμα Ξάκης, Ξακίδης, Ξακόπουλος.

Το επώνυμο Ξένης φέρει 1 οικογένεια στο Άγιο Πνεύμα. Εφόσον χρησιμοποιήθηκε για να χαρακτηρίσει κάποιον μέτοικο στο χωριό, αποτελεί το πιθανότερο μετάφραση του επωνύμου Ματζίρης, < τουρκ. m(uh)acı (= μέτοικος, συχνά φυγάς από αποσχισθείσες ή καταληφθείσες περιοχές)¹⁷⁹. Για μια τέτοια ερμηνεία συνηγορεί και ο τύπος Ντίνκος < Κωνσταντίνος του πρωτοτόκου γιου του γενάρχη, ο οποίος είναι χαρακτηριστικός των διγλώσσων χωριών του νομού και υποδηλώνει την καταγωγή του ονοματοδότη. Όμως μια τέτοια πρόταση δεν αρκεί για να ερμηνεύσουμε και τα βαφτιστικά Ξένης, Ξένος (3), που απαντώνται επίσης στο Άγιο Πνεύμα¹⁸⁰. Γι αυτό είχα υποστηρίξει παλιότερα την άποψη ότι πρόκειται κυρίως περί εξελίξεως του ονόματος Κωνσταντίνος και ότι και οι μορφές Ξένης, Ξενιάς, Ξενιά, Ξενία, Ξενή, Ξυνέλος, Ξινούλη, οι οποίες μαρτυρούνται ως βαφτιστικά, αποτελούν δημιουργήματα της παιδικής γλώσσας, απλοποιημένες μορφές των πολυσυλλάβων Κ(ων)σ(ταντ)ίνος, Κ(ων)σ(ταντ)ίνα, Κ(ων)σ(ταντ)ινή¹⁸¹. Επειδή προφανώς ήταν συνηθισμένες στην καθημερινή επικοινωνία, συναντώ σε περιβάλλον με έντονη την επίδραση της τουρκικής εκτός από τα πολυάριθμα επώνυμα και τα βαφτιστικά Καρίπ, Καρίπος, Καρύπ¹⁸², Καρίπης¹⁸³, < τουρκ. garip (= ξένος)¹⁸⁴.

Εδώ εντάσσω εν μέρει και το γυναικείο βαφτιστικό Πολυξένη, το οποίο στα εν λόγω χωριά έφεραν 15 γυναίκες και είχε στην καθημερινή επικοινωνία (με βόρειο φωνηεντισμό) τη μορφή Πουλύξιν'. Στην περίπτωση αυτή πρόκειται κατά τη γνώμη μου περί μορφής εξευγενισμού του λαϊκότροπου βαφτιστικού με την προσθήκη του προθήματος πολυ- από επίδραση του ονόματος της ομώνυμης αγίας. Σημειωτέο και το φωνητικά κοντά ευρισκόμενο προς την Ματζίρης βαφτιστικό

178. Το βαφτιστικό φέρει εγγεγραμμένη στον ΚΑΠ (1928), ό.π., με καταγωγή από το Πάνιδον της Ανατολικής Θράκης, Μ1, 238.

179. Steuerwald, ό.π. (σημ. 99), στο λ.

180. Εκεί έζησαν ο Ξένης Γιαγκουλάρης, ο Νικόλαος Κουτσομύτης του Ξένη και ο Ξένης Τιμούδας, οι οποίοι στις διάφορες πηγές ονομάζονται και Ξένος.

181. Ταχινοζλής, ό.π. (σημ. 2), 146. Πολυάριθμα είναι και τα επώνυμα Ξυνός, Ξυνιάς, Ξυνής, Ξυνοτύρης κ.λπ. με προσαρμογή της ορθογραφίας στην επίσημη καταγραφή προς την νεοελληνική λέξη ξυός. Βλ. και ανωτέρω στο επώνυμο Ξακουστός.

182. Στον ΚΑΠ (1928), ό.π., με καταγωγή από την Καπαδοκία. Πρβ. και σε σλαβόφωνο περιβάλλον Kseno, Ksenaki κ.λπ., Πξεν, ό.π. (σημ. 48), στα λ.

183. Το βαφτιστικό φέρει στα Δημοτολόγια ο πατέρας του Γεωργίου (1869) Εμμανουηλίδη, ο οποίος μετοίκησε από τον Πόντο στο Παλιοχώρι της Καβάλας.

184. Στον ΚΑΠ (1928) συναντώ και τα επώνυμα Καρίπογλου ή Ξενίδης, Καρίπογλου ή Ξενόπουλος, Καρίπογλου ή Ξενίτογλου ή Ξενόπουλος.

Ματζαράκης¹⁸⁵, Μαζαράκης¹⁸⁶, που μπορώ να το συνδέσω μόνον με την Μήτσιος < Δημήτριος, στην οποία προστέθηκαν οι καταλήξεις -άρας και -άκης, Μήτσιος > Μητσάρας > Μητσαράκης > Ματζαράκης, με ηχηροποίηση στη δεύτερη συλλαβή από επίδραση του ν της αιτιατικής του οριστικού άρθρου και υποχωρητική αφομοίωση ι > α, επίσης τα επώνυμα Ματζαράκης¹⁸⁷, Ματζαρούδης¹⁸⁸, και, με τη συνηθισμένη ανάπτυξη ν κοντά στο τζ¹⁸⁹, Μαντζαράκης¹⁹⁰, Μαντζαράκος¹⁹¹.

Το πολύ σπάνιο επώνυμο Ξεφτέρης φέρει 1 οικογένεια στην Πεντάπολη¹⁹². Η νεοελληνική λέξη ξεφτέρι, το, < μεσν. ξεφτέριν < ξιφτέριν < ξιπτέριν, υποκορ. του λατιν. accipiter (= γεράκι)¹⁹³, η οποία μαρτυρείται και από τα βλάχικα ως ξυφτέρ' και συφτέρ'¹⁹⁴, χρησιμοποιείται στην καθημερινή επικοινωνία προς δήλωση της πνευματικής ευστροφίας του αναφερομένου, όμως εδώ πρόκειται περί πατρωνυμικού, αφού έτσι ονομάζεται ο πατέρας του γενάρχη. Αποτελεί κατά τη γνώμη

185. Μπούτουρας, ό.π., 106, από την Ανατολική Θράκη. Τα ομόηχα επώνυμα ερμηνεύονται ποικιλοτρόπως, < τουρκ. manzar (= πρόσωπο), Τριανταφυλλίδης, ό.π. (σημ. 25), 71, < τουρκ. manzar (= όψη, θέα), Τομπαΐδης, ό.π. (σημ. 98), 110.

186. Χατζηϊωάννου, ό.π., 300, Π. Παπαχριστοδούλου, «Κατάλογος από ονόματα και προσηγορικά, που βρίσκονται στις Θρακικές Ηθογραφίες μου και μερικά γλωσσικά συμπεράσματα», *Θρακικά* 4 (1933) 319-323, εδώ 322 (Ματζαράκις). Στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια το φέρουν 4 άνδρες καταγόμενοι από την Ανατολική Θράκη.

187. Εκλογέας στην Ύδρα το 1875.

188. Στο Σκούταρι με καταγωγή από την Ανατολική Θράκη.

189. Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 5), 14.810.

190. Εκλογείς στη Μεσσηνία και την Εύβοια.

191. Εκλογείς στη Γορτυνία και την Μαντίνεια.

192. Εκτός από την ανωτέρω οικογένεια το φέρουν 5 άνδρες στο Νέο Σούλι και 1 στο Σιτοχώρι. Στη Βάβδο της Χαλκιδικής ψήφισε ο Εμμανουήλ (1842) Ξεφτέρης του Ξεφτέρη και οι 3 γιοι του, 1 φορά μαρτυρείται από την περιοχή των Μετεώρων, Σπανός, ό.π. (σημ. 104), 190 και 2 φορές από την περιοχή της Ελασσόνας, Σπανός, ό.π. (σημ. 150), 319. Ως επώνυμο το συναντώ στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια στο Σιτοχώρι, το Χουμνικό, τη Βαρθάρα και την Παλιόχωρα της Χαλκιδικής. Οι οικογένειες της Χαλκιδικής φέρουν στον εκλογικό κατάλογο, όπου εκπροσωπούνται με 12 εκλογείς, το επώνυμο Ξιφτέρης, όπως και 4 εκλογείς στο Δήμο Κρανιδίου του Ναυπλίου, Ξεφτέρης ονομάζεται 1 δημότης (1853) του χωριού Καλεντίνη στο Μηρώο Αρρένων του 1883 της επαρχίας Τζουμέρκων της Άρτας, 7 εκλογείς του Δήμου Απειρανθίας της Νάξου ονομάζονται Ξευτέρης. Δεν λαμβάνω υπόψη μου τους 5 εντόπιους εκλογείς του Δήμου Αθηναίων, στον 1 εκ των οποίων είναι σημειωμένος ως τόπος καταγωγής η Κόνιτσα. Στον ίδιο Δήμο 3 εντόπιοι εκλογείς ονομάζονται Ξευτέρης.

193. Ανδριώτης, ό.π. (σημ. 165), στο λ.

194. Κων. Νικολαΐδης, *Ετυμολογικόν λεξικόν της κουτσοβλαχικής γλώσσης*, Αθήνα 1909, στο λ. Πρβ. και επώνυμο Ξίφτος, το οποίο φαίνεται πως είναι η απλοποιημένη της μορφή. Το φέρει οικογένεια στο χωριό Λιαϊλιάς των Σερρών, όπου έζησε ο βλαχικής καταγωγής Στέργιος (1858) Ξίφτος του Γεωργίου και οι γιοι του Γεώργιος (1875), Παρίσης (1887) και Παναγιώτης (1890).

μου προσαρμογή της μορφής Γεράκης < Γέρος < Γέργος < Γεώργιος¹⁹⁵ σε βλαχόφωνο περιβάλλον, όπως Sokól (= γεράκι) σε σλαβόφωνο¹⁹⁶, Σαχίν, Σαχπάζ σε τουρκόφωνο¹⁹⁷.

Πύργος ονομάζεται ο πατέρας του Παναγιώτη (1873) Παπακωνσταντίνου στο Άγιο Πνεύμα και Ι οικογένεια στο χωριό Εμμανουήλ Παπάς¹⁹⁸. Το βαφτιστικό συναντώ κυρίως στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας και σποραδικά στη Βόρεια Ελλάδα μέχρι την Ανατολική Θράκη, όπου έχει και τις μορφές Πυργινή¹⁹⁹, Πυργινός²⁰⁰, Πυργολιά²⁰¹, Πυργούλα²⁰², Πυργιαντίνος²⁰³. Πρόκειται κατά τη γνώμη μου κυρίως για μια περαιτέρω εξέλιξη της Κύργιος < Γεώργιος²⁰⁴, η οποία είναι παράλληλη της Κύρος²⁰⁵, με τροπή $\kappa > \pi$, παρετυμολογικά και προς την ομόηχη νεοελ-

195. Βλ. αναλυτικά Ν. Ταχινόζλης, «Μορφές του Γεώργιος στο νομό Σερρών», *Ελληνικά* 47 (1997) 113-22, εδw 118. Στις μαρτυρίες που παραθέτω εκεί προσθετέο και το προσφυγικό βαφτιστικό Γέρικας < Γεώργιος, Δ. Παπαδόπουλος, *Λαογραφικά Καρακούρτ*, τ. 3, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 440, το οποίο δημιουργήθηκε με διαφορετική κατάληξη.

196. Zaimon, *ό.π.*, 202, ο οποίος παραθέτει 13 μορφές ανδρικών και γυναικείων βαφτιστικών.

197. Αποστολόπουλος-Ανδρεάδης, *ό.π.* (σημ. 43), 131.

198. Εκτός από την παρουσία του στο Άγιο Πνεύμα το βαφτιστικό Πύργος μου είναι γνωστό από τις εργασίες του Κ. Σπανού και των συνεργατών του από τον Ηπειρο-θεσσαλικό χώρο συνολικά 28 φορές, πρβ. επίσης από την ίδια περιοχή και τα βαφτιστικά Πυργι(η)νός (4), γυναικείο Πυργολιά (2), Πυργινή (2), από την Πελοπόννησο το γυναικείο Πυργούλα, Γρισόπουλος, *ό.π.*, 373.

199. Σπανός, *ό.π.* (σημ. 19), 144.

200. Σπανός, *ό.π.* (σημ. 64), 121.

201. Ανδρώνης, *ό.π.* (σημ. 99), 260.

202. Η εγγεγραμμένη στον ΚΑΠ (1928), Δ, 267, Περγούλα Αλμπάντη κατάγονταν από το χωριό Μπασαίτι της Ανατολικής Θράκης.

203. Θ. Ζαρκάδας, «Τα ονόματα των αφιερωτών 28 οικισμών των Τριτάλων στην πρόθεση 37 της μονής του Δούσικου (16^{ος}/17^{ος} αι.)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 63 (2013), 232-240, εδw 338.

204. Πρβ. και Ευ. Μπόγκας, *Τα γλωσσικά ιδιώματα της Ηπείρου*, τ. 1-2, Ιωάννινα 1964-1966, εδw 2, 442, από τα Γιάννενα, Βέλκος, *ό.π.*, 40, Κύργιας < Κυριαζής, από το χωριό Τσογκαρά της Βιζύης κατάγονταν ο Κύρος ή Κυριάκος Αγαπητός του Ιωάννη, ΚΑΠ (1928), *ό.π.* Στη Μεγάλη Παναγία της Χαλκιδικής ψήφισε το 1915 ο Κυριάκος (1889) Τζιουρτζιούδας, ο οποίος στο Δημοτολόγιο ονομάζεται Κυργιανός Τζωρτζιούδας. Στον εκλογικό κατάλογο ο πατέρας του Γεώργιος (1866) είναι γιος του Κυριανού. Κατά τη γνώμη μου η εξέλιξη υπήρξε η αντίστροφη. Το όνομα Κυριάκος οφείλει εν μέρει τη δημοτικότητα του στην περιοχή μας λόγω της φωνητικής του εγγύτητας με μια μορφή του κατά πολύ δημοφιλέστερου Γεώργιος. Θεωρώ τελειώς απίθανο ότι το βαφτιστικό έχει οποιαδήποτε σχέση με την ομόηχη νεοελληνική λέξη *πύργος*, με την οποία συνέπεσε φωνητικά.

205. Βλ. ανωτέρω σημ. 63, επίσης Ταχινόζλης, *ό.π.* (σημ. 9), 182. Για την συνύπαρξη των δύο τύπων Κύρος και Κύργιος πρβ. τον εγγεγραμμένο στον ΚΑΠ (1928), *ό.π.*, από το χωριό Άκ Σάζ των Δαρδανελίων, ο οποίος ονομάζεται Κύρος ή Κύργιος Περιμαθλάκης

ληνική λέξη, πρβ. και τις παράλληλες Κίρτσος /Πύρτσιος στο Χρυσό. Ως επώνυμο συναντώ τις Πύργας²⁰⁶, Πύργιου²⁰⁷, Πυργάς²⁰⁸, Πυργάκης²⁰⁹, Πυργώνας²¹⁰, Πυργαντής²¹¹, Περγαντάς²¹², Περγαντής²¹³. Για τα βαφτιστικά Πύρρος²¹⁴, γυναικεία Πύρω²¹⁵, Πυράνα²¹⁶, Πυρρίκα²¹⁷ σκέφτομαι εν μέρει την απουρανωμένη μορφή Κύρος με τροπή $\kappa > \pi$.

Ιδίας αρχής με το όνομα Πύργος θεωρώ εν μέρει και το γυναικείο βαφτιστικό Πυρζιά, με τροπή $\rho\gamma > \rho\zeta$ πριν από πρόσθιο φωνήεν, στην καθημερινή επικοινωνία και Μπυρζιά, Μπυρζιούδα από επίδραση του ν της αιτιατικής του οριστικού άρθρου, το οποίο φέρουν 2 γυναίκες στο Άγιο Πνεύμα και 2 στο χωριό Εμμανουήλ Παπάς. Πρόκειται κατά τη γνώμη μου για το σπάνιο γυναικείο βαφτιστικό, το οποίο με τροπή του $\iota > \epsilon$ λόγω του γειτονικού υγρού επιχωριάζει ως Περζέ, Περζούλα στην Ανατολική Θράκη, σποραδικά στην υπόλοιπη σημερινή ελληνική επικράτεια, και θεωρείται ευχετικό²¹⁸. Συναντώ επίσης τα ομόηχα

του Διαμαντή. Σημειώνω και τον πατέρα του Δημητρίου (1903) Δουκαλέτση από το αρβαντοχώρι Τυχερό του Έβρου, ο οποίος επίσημα στο Δημοτολόγιο είναι εγγεγραμμένος ως Κύρος, ενώ στην καθημερινή επικοινωνία ήταν γνωστός ως Κύργιος (προφορική έρευνα).

206. Το επώνυμο φέρουν 5 εκλογείς (1867) στο Δήμο Μακρυνεάς του Μεσολογγίου.

207. Το επώνυμο φέρει 1 εκλογέας (1915) στη δίγλωσση Άνω Βροντού.

208. Το επώνυμο φέρουν 2 εκλογείς (1915) στα Βασιλικά της Θεσσαλονίκης.

209. Το επώνυμο Πηργάκης φέρουν 13 εκλογείς (1881) στο αρβαντοχώρι Ασπρόκαμπος της Κορίνθου, 1 (1880) στην παλαιά Κόρινθο και 2 στην Αθήνα (1924) ονομάζονται Πυργάκης.

210. Το επώνυμο φέρουν 3 εκλογείς (1915) στο Ασβεστοχώρι της Θεσσαλονίκης.

211. Το επώνυμο φέρουν 5 εκλογείς (1924) στο Δήμο της Αθήνας. Στα Δημοτολόγια το φέρουν οικογένειες στο βλαχοχώρι Γλυκομηλιά των Τρικάλων και στην Πύλη Τρικάλων.

212. Το επώνυμο φέρουν 11 εκλογείς (1895) στο Δίστομο της Βοιωτίας.

213. Το επώνυμο φέρουν κυρίως εκλογείς στη Στερεά Ελλάδα (17) και Πελοπόννησο (12).

214. Σπανός, ό.π. (σημ. 153), εδώ 211 (3 φορές). Ασφαλώς και με επίδραση του ομώνυμου βασιλιά της Ηπείρου. Εξελίξεις του Σπύρος, όπως και τις Pigo, Piko, με έκπτωση του σ θεωρεί τις μορφές ο Πίεν ό.π., 396.

215. Catzhi>wavnου, ό.π., 314.

216. Σπανός, ό.π. (σημ. 107), 192.

217. Ν. Κατσάνης, *Ονομαστικό Νυμφαίου (Νέβεσκας): Ιστορική εισαγωγή-ιδίωμα-ανθρωπνύμια-τοπωνύμια-φυτονύμια-ζωωνύμια*, Θεσσαλονίκη 1990, σ. 57. Βλάχικο είναι και το γυναικείο βαφτιστικό Πυρουσιάνα από τη Βωβούσα της Ηπείρου (προφορική έρευνα).

218. Μπούτουρας, ό.π., 145, < περουζές, διά το πολύτιμον. Η λέξη ακούγεται ως περουζές και περουτζές, ο, < τουρκ. pıruze, figuze (= ο πολύτιμος λίθος κάλλαις, συνεκδ. ως προσηγορ. δηλούν την έννοια του πρασίνου και την έννοια του κυανού), Σταματάκος, ό.π. (σημ. 66), στο λ. Από την Ανατολική Θράκη κατάγονταν και οι πρόσφυγες με τα γυναικεία βαφτιστικά Περζή, Περζούδα, Πέρζου και το ανδρικό Περζούλας, ΚΑΠ (1928).

Περζεντία, Πέρτζω²¹⁹, Πέρτζιος²²⁰.

Στην μορφή από τα 2 ανωτέρω χωριά είναι αποτυπωμένος ο βόρειος φωνηεντισμός, άτονο $\epsilon > \iota$, ενώ η γραφή με ν δείχνει ότι ο γραμματέας το συνέδεσε υποσυνείδητα και με την αρχαιοελληνική λέξη *πυρ*. Στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια το όνομα μαρτυρείται και ως Πέρζω (1), Περζιά (1)²²¹, Περζή (1)²²², επίσης Πιρζούδα²²³. Με μετακίνηση του ρ πήρε τη μορφή Πριζιά, Πριζιούλα²²⁴, Πριζώ²²⁵. Ηχητικά κοντά βρίσκονται, με τροπή $\iota > \epsilon$ λόγω του υγρού και του τόνου, τα γυναικεία βαφτιστικά Πρέτζω, με ανάπτυξη ν στο σύμπλεγμα $\tau\zeta$, Πρέντζω²²⁶ από τη Δυτική Μακεδονία²²⁷. Στη Βόρεια Ελλάδα συναντώ τα επώνυμα Πύρζας²²⁸, Περζός, Περζού²²⁹, Παρζάλης²³⁰, στο Δήμο Αθηναίων 2 εκλογείς προσφυγικής καταγωγής ονομάζονται Περζόπουλος, 1 επίσης προσφυγικής καταγωγής Πουρζόγλου.

Το σπάνιο γυναικείο βαφτιστικό Σιλιβριά μαρτυρείται στα Νταρνακχώρια ως Συλιβριά (3), Συληβριά (1), Σιλιβριά (1), Συληβριά (1) συνολικά 6 φορές²³¹. Νομίζω πως παρά τη φωνητική συγγένεια με την ομόηχη πόλη της Ανατολικής Θράκης πρόκειται για δημιουργήματα της επικοινωνίας γειτονικών γλωσσών, προσαρμογή του σλαβικού βαφτιστι-

219. Π. Αλμπανούδης, *Το ιδίωμα της βόρειας Θράκης: Το Μικρό και το Μεγάλο Μοναστήρι της Αν. Ρωμυλίας*, διδακτορική διατριβή, Ιωάννινα 2009, σ. 303.

220. Παρχαρίδου-Αναγνώστου, ό.π., 303.

221. Στο Σκούταρι και την Ηράκλεια με καταγωγή από την Ανατολική Θράκη.

222. Το φέρει 1 εντόπια στη Γαλάτισσα της Χαλκιδικής.

223. Κουρτίδης, ό.π. (σημ. 49), 224, από την Ανδριανούπολη.

224. Μπούτουρας, ό.π., 145, από τη Δυτική Μακεδονία.

225. Η μορφή με αποβολή της ουρανώσεως. Το φέρει 1 Μικρασιάτισσα στη συλλογή μου από τα Δημοτολόγια.

226. Χατζηϊωάννου, ό.π., 314.

227. Πρβ. και οικωνύμιο Πρέτζοβα, Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 5), στο λ.

228. Το επώνυμο φέρει μέτοικος στις Σέρρες με καταγωγή από την περιοχή της Φλώρινας.

229. Τα επώνυμα φέρουν 2 εκλογείς (1915) στα Βραστά της Χαλκιδικής.

230. Το επώνυμο φέρει 1 οικογένεια στο βλαχοχώρι Καλομοίρα των Τρικάλων και 1 βλάχικη στον εκλογικό κατάλογο στο Χιονοχώρι, η οποία στο Δημοτολόγιο ονομάζεται Παρζιάλης. Πρβ. και τις ομόηχες (ηχηροποιημένες) μορφές Bärzo, Bärzila, Bärzínko κ.λπ. από σλαβόφωνο περιβάλλον Zaimon, ό.π., 41.

231. Μπούτουρας, ό.π., 129, ο οποίος το κατατάσσει στα γεωγραφικά ονόματα. *Σηλυβριά: Εκ του ονόματος της πόλεως ταύτης προέκυψε το θηλ. όνομα Σηλυβριά*. Εκτός από την μαρτυρία του από τη Μεσολακία του Παγγαίου μου είναι γνωστό και από τις εργασίες του Κ. Σπανού και των συνεργατών του από τον Ηπειροθεσσαλικό χώρο ως Σηλυβριά (1), Συλυβρώ (3), Συλυμβρώ (1), Σηλυβρία (1), Σηλυβρώ (3), Σηλύβρου (1), Σηλύβρω (1), Συλίβρω (2), Σηλυβρία (1), Σηλύβρω (1), Σελωή (1), συνολικά 18 φορές. Σημειωτέον ότι ουδείς καταγόμενος από την Ανατολική Θράκη φέρει το βαφτιστικό στον ΚΑΠ (1928), ό.π.

κού Srébra, Srébre, Srébrén, Srébréna, Srebríl, Srebrín, Srebrína, Srébro²³², το οποίο αποτελεί μετάφραση του ελληνικού Αργύριος, Αργυρή, <σλαβ. srebró (= άργυρος, ασήμι), με ανομοίωση ρ - ρ > λ >ρ και ανάλυση του συμφωνικού συμπλέγματος. Εδώ εντάσσω και το γυναικείο βαφτιστικό Σαλαμπρία από τη Δυτική Μακεδονία²³³. Σε μια διαφορετική εξέλιξη το μη ανεκτό στο νέο γλωσσικό περιβάλλον σύμπλεγμα σρ πήρε τη μορφή στρ και με παράλληλη ανομοίωση ρ - ρ >ρ > λ δημιουργήθηκε το βαφτιστικό Στρέβλα, επίσημα καταχωρημένο στο Δημοτολόγιο ως Αργυρώ²³⁴, πρβ. και γυναικείο βαφτιστικό Στρέμπαρω²³⁵, ανδρικό Στριπέλης²³⁶, επώνυμο Στριπέλης²³⁷, Στρεπέλης²³⁸, Στραπλάκης²³⁹, στα οποία υποθέτω αποβολή της ηχηρότητας, μπ > π.

Από τις 7 γυναίκες με το βαφτιστικό Φυλακτή που συναντώ στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας οι 6 έζησαν στα Νταρνακοχώρια²⁴⁰. Το όνομα Φυλακτός, το οποίο θυμίζει τα ομόηχα καλογερικά Φυλακτός και Θεοφύλακτος²⁴¹, συναντώ σποραδικά ως βαφτιστικό και επώνυμο σ' ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο, παρατηρώ όμως ότι σε κάποιες περιοχές είναι ιδιαίτερα αγαπητό. Σε 11.467 ανδρικά και γυναικεία βαφτιστικά του πρώτου τετάρτου του 19^{ου} αιώνα από την Αττική οι 72 ονομάζονται Φυλακτός (38), Φυλαχτός (32), Φιλατος (2), 12 γυναίκες Φυλακτή²⁴². Οι άντρες ανήκουν, όσο μπορώ να διακρίνω, σε 8 διαφορετικές οικογένειες, οι γυναίκες σε 6. Στην ίδια πηγή συναντώ και τα ανδρικά βαφτιστικά Φίλιππος (29), Φίλης (7),

232. Zaimov,ό.π., 203.

233. Χατηϊωάννου,ό.π., 315.

234. Έτσι ήταν γνωστή στην καθημερινή επικοινωνία στα Άνω Πορροία η εντόπια σύζυγος του Κυριάκου Καλπακίδη, η οποία στην οικογενειακή της μερίδα στο Δημοτολόγιο ονομάζεται επίσημα Αργυρώ (1913) (προφορική έρευνα).

235. Στάθη, ό.π. (σημ. 44), 44, από την Ανατολική Θράκη.

236. Κ. Σπανός, «Τα ονόματα των Μετσοβιτών του 18^{ου} αιώνα», *Πρακτικά του Α΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων Σπουδών*, Αθήνα 1993, σ. 63.

237. Στα βλαχοχώρια Μέτσοβο και Μηλιά.

238. Στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια με καταγωγή από την Ανατολική Θράκη. Στις 3 τελευταίες μορφές το μεσοφωνηεντικό μπ (b) καταχωρήθηκε με αποβολή της ηχηρότητας ως π.

239. Ταχινοζλής, ό.π. (σημ.2), 309.

240. Οι 3 έζησαν στο χωριό Εμμανουήλ Παπάς, εκ των οποίων η 1 είχε μετοικήσει από το γειτονικό Νέο Σούλι, 3 έζησαν στο Χρυσό. Οι του Χρυσού ήταν γνωστές στην καθημερινή επικοινωνία ως Φυλάχτω. 1 οικογένεια στην Πεντάπολη φέρει το επώνυμο Φυλακτός.

241. Πρβ. στον ΚΑΠ (1928), ό.π., και το επώνυμο Φυλακτός ή Θεοφυλάκτου από την Καπαδοκία.

242. Γ. Πετρόπουλος, «Ο Κώδιξ του νοταρίου Αθηνών Παναγή Πούλου 1822-35», *Παράρτημα της Επιστημονικής Επετηρίδος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, Μνημεία του Μεταβυζαντινού Δικαίου 1, Αθήνα 1957.

Φιλικός (1), Φιλάρετος (1), το γυναικείο Φιλιά (3), για τα οποία υποθέτω ότι εν μέρει είναι ίδιας αρχής.

Η συχνή παρουσία του βαφτιστικού στην εν λόγω πηγή γίνεται ακόμη πιο έντονη, αν ληφθεί υπόψη ότι στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια το φέρουν συνολικά 5 εντόπιοι άντρες στην περιοχή του Παγγαίου και της Χαλκιδικής²⁴³, 1 πρόσφυγας από την Ανατολική Θράκη ονομάζεται Φυλαχτής και 1 Φυλαχτάκης, στους εκλογικούς καταλόγους 5 ψηφοφόροι ονομάζονται Φυλακτός²⁴⁴, από την Ανατολική Θράκη (7) και τα απέναντι Μικρασιατικά παράλια (1) κατάγονταν οι φέροντες το βαφτιστικό Φυλακτός στον ΚΑΠ (1928), όπου επίσης 1 εγγεγραμμένος από την Ανατολική Θράκη ονομάζεται Φυλακτής, 3 γυναίκες από την περιοχή της Ταρσού και 1 από την Νεοκαισάρεια Φυλακτή.

Επειδή περαιτέρω μαρτυρούνται όχι μόνον τα τοπωνύμια Φιλιάτι, το, στην Αττική²⁴⁵ και Φιλιάτες, οι, στην Θεσπρωτία²⁴⁶, Φιλατούρι, το, στην Εύβοια²⁴⁷, αλλά και τα βαφτιστικά Φιλατάς²⁴⁸, Φιλάτε²⁴⁹ και τα επώνυμα Φυλάτος²⁵⁰, Φιλιάδης²⁵¹, με αποβολή του ατόνου ι Φιλιάτης²⁵², Φλιώτης²⁵³, με προσθήκη επιθημάτων Φιλιάταρης²⁵⁴, Φιλιάτουρας²⁵⁵,

243. Στη Νιγρίτα, το Δημητρίτσι, τη Μεγάλη Παναγία Χαλκιδικής, τη Νικήσιανη Καβάλας και τη Χωριστή Δράμας. Στα Δημοτολόγια πλην των ανωτέρω Φυλακτή ονομάζεται μόνον 1 γυναίκα στο Δραβήσκο.

244. 2 στις Μαριές της Θάσου και από 1 στην Μεγάλη Παναγία και την Παλαίχωρα της Χαλκιδικής. Στην Ηράκλεια Σερρών έζησε ο βλαχικής καταγωγής Φυλακτός (1880) Τούσιου του Γεωργίου, ο οποίος ως εκλογέας φέρει το επώνυμο Φουλακτός (sic), διότι προφανώς έτσι ήταν γνωστός στην καθημερινή επικοινωνία. Ο τύπος δεν είναι μεμονωμένος, αλλά πρόκειται περί χειλωμένης μορφής, πρβ. και επώνυμα Φουλιάς, Φουλιδής, Φουλάκης, Φουλόπουλος, Φουλώνης, ενώ το επώνυμο Φωλιάς θυμίζει την νεοελληνική *φωλιά*.

245. Φουρίκης, ό.π. (σημ. 132), 168.

246. Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 5), στο λ.

247. Δ. Δεμερτζής, «Συλλογή τοπωνυμίων της νήσου Ευβοίας», *Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών* 11 (1964) 174-251, εδw 244.

248. Ο Φιλατάς (1885) Δίτσας ψήφισε το 1915 στη Θεσσαλονίκη.

249. Στάθη, ό.π., 163, από την Ανατολική Θράκη.

250. Στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια το φέρει οικογένεια στην Αρναία της Χαλκιδικής με καταγωγή από τη γειτονική Μεγάλη Παναγία, τα μέλη της οποίας ονομάζονται στο Δημοτολόγιο της Μεγάλης Παναγίας Φυλάτος, στον εκλογικό κατάλογο Φυλάτου.

251. Βέλκος, ό.π., 193, Στ. Κατσουλέας, «Τα επώνυμα της Βλάστης Κοζάνης», *Β' Συμπόσιο Γλωσσολογίας Βορειοελλαδικού Χώρου*, 47-126, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 56. Το φέρουν επίσης 8 εκλογείς στο χωριό Νόστιμον της επαρχίας Βοίου Γρεβενών.

252. Με το επώνυμο ψήφισαν 7 εκλογείς στο Ασβεστοχώρι της Θεσσαλονίκης το 1915, οι οποίοι ανήκουν σε 3 οικογένειες.

253. Με το επώνυμο ψήφισε 1 εκλογέας στο χωριό Αμιλιανός των Γρεβενών το 1915.

254. Βέλκος, ό.π., 193.

255. Στον ΟΤΕ το συναντώ στη Μυρσίνη και τα Λεχαινά της Ηλείας.

Φλετούρας²⁵⁶, Φλετούρης²⁵⁷, Φλετορίδης²⁵⁸, υποθέτω ότι με το γνωστό και οικείο ταυτίστηκαν, λόγω φωνητικής συμπτώσεως σ' ένα μέρος, και μορφές διαφορετικής αρχής, οι οποίες είχαν καταντήσει άνευ νοήματος, το πιθανότερο κατά την αλλαγή γλωσσικού περιβάλλοντος. Σκέφτομαι μια παράλληλη Φιλάτος, *Φιλιάτης < Φίλιος, Φίλης, Φιλής²⁵⁹ με την προσθήκη στο κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον του αλβανικής προελεύσεως επιθήματος -at(i), με το οποίο σχηματίζονται ονόματα που δηλώνουν το γένος και τη φυλή²⁶⁰. Μετά την ταύτιση με το όνομα από την ορθόδοξη θρησκευτική παράδοση η μορφή χρησιμοποιήθηκε και ως βαφτιστικό σε περιοχές με έντονη την παρουσία Αρβανιτών, όπως η Ανατολική Θράκη και η Αττική, ενώ μέτοικοι από την Ήπειρο το μετέφεραν στον βορειοελλαδικό χώρο.

Το όνομα Χρήσιμος, στην καθημερινή επικοινωνία με αποβολή του ατόνου *ι* και τροπή του ατόνου *ο* > *ου* κατά τον βόρειο φωνηεντισμό Χρήσιμους, είναι πολύ σπάνιο και μαρτυρείται μόνον από το βορειοελλαδικό χώρο. Στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια το βαφτιστικό Χρήσιμος φέρουν 16 κάτοικοι στα χωριά Πεντάπολη και Χρυσό²⁶¹, 4 εκ των οποίων ονομάζονται σε μία ή περισσότερες πηγές και Χρήστος, Χρηστάκος²⁶². Οι φέροντες το όνομα γιόρταζαν τα Χριστούγεννα.

Επειδή δεν είναι δυνατόν να απαντάται στη δίγλωσση Ορεινή²⁶³, πρβ. και Χρίσιμ, Χρίσιμκα²⁶⁴, ένα όνομα που οφείλει τη δημιουργία του σε μια ευχή, την οποία υποδηλώνει η ομόσηχη νεοελληνική λέξη *χρήσιμος*, σκέφτομαι πως είναι αποτέλεσμα εσωτερικής εξελίξεως, παρετυμολογικά προς την αντίστοιχη λέξη, την οποία δανείστηκε και η βουλγαρική.

Η κατάληξη -ινα χρησιμοποιούνταν ευρέως στην καθημερινή επικοινωνία για τη δημιουργία ανδρωνυμικών, Γιώργινα < Γεώργιος, Μήτρινα < Δημήτριος, επίσης τονιζόμενη -ίνα, Θωμάς > Θουμίνα,

256. Το επώνυμο φέρει 1 εκλογέας στο χωριό Αρτοτίνα της Φωκίδας.

257. Το επώνυμο φέρουν 2 εκλογείς (1869) στο Καρπενήσι και 1 στη Μηλιά Καρπενησίου.

258. Το επώνυμο φέρει 1 εκλογέας στην Αθήνα.

259. Μπούτουρας, ό.π., 84, ο οποίος τις θεωρεί απλοποιημένες μορφές του Φίλιππος, του Τριαντάφυλλος ο Φουρικής, ό.π., 168. Κατά τη γνώμη μου πρόκειται κυρίως για εξελίξεις του Βασίλειος με τροπή β > φ, βλ. τις σκέψεις μου στα επώνυμα Βέλιος, Βήλιος, Ταχινοζλής, ό.π. (σημ. 9), 58-59.

260. Φουρικής, ό.π (σημ. 132), 171κ.ε.

261. Ως επώνυμο μαρτυρείται στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια στην Ορεινή, τη Μυρρίνη, την Ηλιοκόμη των Σερρών και την Νικήσιανη της Καβάλας.

262. Οι Νινιός, Χαρτώνας, Χατζηαγοράκης και Χατζηνάσιος.

263. Το επώνυμο φέρουν 3 εκλογείς στον κατάλογο του 1915, εκ των οποίων οι 2 φέρουν το πατρώνυμο Χρήστος.

264. Ζαΐμον, ό.π., 234, ο οποίος ερμηνεύει την ελληνική λέξη ως *σεμνός και καλόψυχος*.

Διαμαντής > Διαμαντίνα, Περικλής > Περικλίνα²⁶⁵. Τέτοιες μορφές μαρτυρούνται και ως αυτονομημένα βαφτιστικά, Βασίλειος > Βασιλίνα, Θεολόγης > Θεολογίνα > Θεολογίνα²⁶⁶, Χρυσός > Χρουσίνα²⁶⁷, Χρυσίνα²⁶⁸, Χρυσίνη²⁶⁹, επίσης η περαιτέρω εξέλιξη Νικολίνα, Χριστοδουλίνα²⁷⁰. Το ανδρικό προς τιμήν μιας Χρυσίνας, έχει τη μορφή Χρυσίνης. Το επώνυμο φέρει οικογένεια στο Ροδολίβος²⁷¹, η οποία στην καθημερινή επικοινωνία ήταν γνωστή ως Χρησίμ'ς²⁷². Όλες αυτές τις θεωρώ εξελίξεις του Χρήστος με έκπτωση του τ, πρβ. και Χρίσκα, Χρίσκο, Χρίσο²⁷³, τις παράλληλες Χρυσάνης/Χρυσάφης²⁷⁴, Χρυσάνω/ Χρυσάνθη²⁷⁵ και την μαρτυρία ότι τα αρσενικά βαφτιστικά Χρύσος, Χρυσούλας είναι εξελίξεις του Χρήστος²⁷⁶.

Κλείνοντας τη σύντομη αυτή περιήγηση στα Νταρνακοχώρια παραθέτω ένα ακόμη βαφτιστικό, χαρακτηριστικό της περιοχής μας, το ο-

265. Βέλκος, ό.π., 58.

266. Μπούτουρας, ό.π., 69.

267. Μπούτουρας, ό.π., 147.

268. Κ. Σπανός, «Μια ανέκδοτη τυρναβίτικη πρόθεση του 1674», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 16 (1989) 129-144, εδώ 137, Πασχαλούδης, ό.π. (σημ. 52), στο λ.

269. Π. Παπαγεωργίου, «Αι Σέρραι και τα προάστεια, τα περί τας Σέρρας και η μονή Ιωάννου του Προδρόμου. Συμβολή ιστορική και αρχαιολογική», *Byzantinische Zeitschrift* 3 (1894), 225-329. Ανατύπωση από τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 59.

270. Κ. Σπανός, «Οι οικογένειες της Καλαμπάκας τα έτη 1754 και 1756», *Πρακτικά του Α΄ Ιστορικού Συνεδρίου της Καλαμπάκας*, Καλαμπάκα (2001), σσ. 134, 130.

271. Σε εκλογείς συναντώ το επώνυμο Χρυσίνης στο Αγγελόκαστρο της Κορίνθου (1) και στο Δήμο Αθηναίων (1), το επώνυμο Χρυσίνας στο Δήμο Κρανιδίου του Άργους (7) και στο Δήμο Αθηναίων (3). Φωνητικά κοντά βρίσκεται και ο επισκέπτης της Μονής του Τιμίου Προδρόμου *κυρός Χρυσέν, πατήρ του μακαρίτου Δημητρίου Χρυσέν*, από τη Στάρτσιστα της Βουλγαρίας, Β. Κατσαρός-Χ. Παπαστάθης, «Προδρομικά Αποσημειώματα. Βραχεία χρονικά σημειώματα τεσσάρων καταστίχων της Μονής Τιμίου Προδρόμου Σερρών των ετών 1730-1806 μετά «παραρτήματος» δύο γραμμάτων «ζητείας» και επικυρώσεως», *Σερραϊκά Σύμμεικτα* 2 (2013) 21-86, εδώ 37.

272. Προφορική έρευνα. Για την τροπή ν > μ πρβ. και Ιορδάμης < Ιορδάνης, Μπούτουρας, ό.π., 128, Ιορδάμ'ς, Ιορδαμίνα, Δ. Παπαδόπουλος, «Λαογραφικά Σταυρί», *Αρχειόν Πόντου* 26 (1964), 95-111, εδώ 97, και τα επώνυμα Κωστάνης, Κωστάμης. Κωστάνης ονομάζεται εντόπια οικογένεια στο Ποδοχώρι του Παγγαίου, Κωστάνογλου εκλογέας προσφυγικής καταγωγής στο Δήμο Αθηναίων, επίσης γυναικείο βαφτιστικό Κωστάνω, Χατζηγιάννου, ό.π., 298. Το επώνυμο Κωστάμης φέρουν 8 δημότες του Δήμου Καρδίτσας στο Μητρώο Αρρένων του 1883, 2 ονομάζονται Κωστάμης.

273. Ζαίμων, ό.π., 234.

274. Ως Χρυσάφης είναι εγγεγραμμένος στο Δημοτολόγιο μέλος της οικογενείας Γιαζατζή στο Άγιο Πνεύμα, στον εκλογικό κατάλογο ονομάζεται χατζη Χρυσάνης.

275. Ως Χρυσάνθη είναι εγγεγραμμένη στο Δημοτολόγιο η σύζυγος του Δημητρίου Γκόγκα στο Νέο Σούλι, η οποία στην καθημερινή επικοινωνία ήταν γνωστή ως Χρυσάνω..

276. Μπάκας, ό.π. (σημ. 136), 31, Γ. Μπλάντας, «236 τοπωνύμια του Λουτρού Ελασσόνας», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 9 (1986) 49-59, εδώ 56.

ποίο οφείλει κατά τη γνώμη μου τη δημιουργία του στην ίδια εξέλιξη $\nu > \mu$. Υποστήριξα σε παλιότερη εργασία μου ότι είναι εσφαλμένη η άποψη πως μπορούμε να εντοπίσουμε γεωγραφικά βαφτιστικά στη νεοελληνική ονοματοδοσία και ανέφερα ότι, εφόσον είχε υπάρξει μια τέτοια συνήθεια, θα έπρεπε να είχαν τιμηθεί πρωτίστως η Ιερουσαλήμ, η ιερή πόλη του χριστιανισμού, και η Κωνσταντινούπολη, η πρωτεύουσα του ελληνισμού, κάτι όμως που δεν επιβεβαιώνεται από τις πηγές²⁷⁷. Η διαπίστωση αυτή δεν αίρεται από το γεγονός ότι εκατέρωθεν των συνόρων μαρτυρείται σποραδικά το βαφτιστικό Ιερουσαλήμ²⁷⁸, το οποίο πέραν της παρουσίας του στην Ανατολική Θράκη²⁷⁹ το φέρουν στο αρχείο μου από τα Δημοτολόγια 10 εγγεγραμμένοι σε δίγλωσσα χωριά του νομού²⁸⁰, 2 πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη και 4 εντόπιοι εκλογείς²⁸¹, 1 ψηφοφόρος και ένας πατέρας στην εγγραφή του γιου του ονομάζονται Ρουσαλήμ²⁸². Μου είναι άγνωστο από άλλη περιοχή του ελλαδικού χώρου.

Αντί να ακολουθήσω την εύκολη λύση και να το εντάξω στην δεδομένη κατηγορία των γεωγραφικών, ήλεγξα τα ιδιαίτερα γνωρίσματα του γλωσσικού περιβάλλοντος εντός του οποίου δημιουργήθηκε. Στα δίγλωσσα χωριά του νομού ήταν ευρέως διαδεδομένες οι μορφές της καθημερινής επικοινωνίας Ρούσης, Ρούσος, γυναικεία Ρούσα, Ρούσιω, οι οποίες ταυτίζονταν ποικιλοτρόπως²⁸³, φαίνεται όμως ότι ανήκουν ευρύτερα σε ονόματα με τον βασικό φθόγγο ρ και την κατάληξη -ούσης, -ούσα²⁸⁴. Με την προσθήκη επιθημάτων μαρτυρούνται από την άλλη πλευρά των συνόρων άφθονα ομόηχα βαφτιστικά, από τα οποία παραθέτω ενδεικτικά τα Rúsín, Rúsína, Rusán, Rusána²⁸⁵. Η σύζυγος ενός Rusán με την προσθήκη του επιθήματος -ína²⁸⁶ θα ήταν γνωστή στην καθημερινή επικοινωνία ως *Ρουσανίνα. Με ανομοιοτυπική τροπή στο σύμπλεγμα $\nu > \nu > \lambda > \nu$ δημιουργήθηκε η μορφή Ρουσαλίνα, την οποία φέρει ως επίσημο βαφτιστικό στο Δημοτολόγιο του διγλώσσου Στρυμωνικού η μητέρα

277. Ταχινόζλης, ό.π. (σημ. 2), 76.

278. Μπούτουρας, ό.π., 112, *εκ του ονόματος της Αγίας πόλεως*.

279. Μπούτουρας, ό.π., 127.

280. Ο 1 εξ αυτών κατάγονταν από το Ίσωμα Κιλκίς.

281. Οι 3 έζησαν σε δίγλωσσα χωριά του νομού, 1 στη Θεσσαλονίκη.

282. Στην οικογενειακή μερίδα του γιου του ονομάζεται Ιερουσαλήμ. Βλ. και Πδεν, ό.π., 220, 226, επίσης, 432, ανδρικά βαφτιστικά Rusalím, Rusalín, γυναικεία Rusalína, Rusalínka.

283. Θεωρούνταν εξέλιξη της (X)ρούσας, (X)ρυσής, (X)ρυσάνθης, αλλά και των Δήμητρα, Μαρία (προφορική έρευνα).

284. Για την κατάληξη βλ. αναλυτικά Συμεωνίδης, ό.π. (σημ. 48), 31-32.

285. Zaimov, ό.π., 193. Συνδέονται με τη σλαβική λέξη rus (= με ξανθά μαλλιά).

286. Συμεωνίδης, ό.π., 27.

του Αναστασίου (1893) Πουγιούκα²⁸⁷. Ο προς τιμήν εγγονός της ονομάστηκε Ιερουσαλήμ²⁸⁸. Η δημιουργία του ανδρικού βαπτιστικού πραγματοποιήθηκε με τροπή $\nu > \mu$, προφανώς εκτός από την παρετυμολογική επίδραση της γνωστής πόλεως και προς διάκριση του γένους. Σε γυναίκα, όπου η κατάληξη -ίνα είναι η κανονική, η εξέλιξη δεν συνέβη. Παρέμεινε επίσημα Ιερουσαλίνα²⁸⁹.

NIKOLAOS TACHINOZLIS

NOMENCLATURE WALK IN DARNAKOHORIA

Abstract

In this work, I selectively present rare baptismal names and surnames, which I collected while researching the names of residents from Darnakohoria, Greek-speaking residents of the province of Serres. In the proposed interpretation of forms not panhellenically widespread, I take into account the linguistic specificities of the region and I claim that in these we must first recognize the names of the known Saints from the Orthodox ecclesiastical tradition, although their original source is not easy to identify because it was tarnished due to internal developments and sound coincidences or adaptations of foreign forms of daily communication in a new environment, in our case mainly from Slavonic speakers or Vlach and Arvanite speakers to Greek-speakers. Our case of study is the following names: Axiarlis, Zambakis, Menexes, Korasia, Litharis, Migos, Boziotis, Negatas, Ksakoustos, Ksenis, Ksefteris, Pyrgos, Sylivria, Fylaktos, Chrisimos, Ierousalim. I also cite forms from wider areas that are phonetically close and, in my opinion, they are partly of common origin.

287. Το όνομα, επίσημα καταχωρημένο στο Δημοτολόγιο, έφερε στο ίδιο χωριό και η μητέρα του Αγγέλου (1899) Παγώνη.

288. Προφορική έρευνα. Ο φέρων το όνομα πίστευε από τις διηγήσεις της οικογένειάς ότι η γιαγιά του ονομάζονταν Χρυσάνθη.

289. Το βαπτιστικό φέρει 1 εντόπια στο Ποντισμένο με καταγωγή από την Κοίμηση, της οποίας ο δίδυμος αδελφός είναι καταχωρημένος στο Δημοτολόγιο της Κοιμήσεως ως Ιερουσαλήμ.